

ÜNİTE I

SERVET-İ FÜNUN EDEBİYATI (EDEBİYAT-I CEDİDE 1896-1901) VE FECR-İ ÂTÎ TOPLULUĞU (1909-1912)

1. Servet-i Fünûn Edebiyatının Oluşumu
2. Öğretici Metinler
  - Edebî Metinler
  - Gezi Yazısı
  - Hatıra
3. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler ve Mensur Şiir
4. Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler
  - A. Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler
    - a. Hikâye
    - b. Roman

Servet-i Fünûn Edebiyatının Genel Özellikleri

FECR-İ ÂTÎ TOPLULUĞU (1909-1912)

Fecr-i Âtî Şiiri

Özet

Test I

BU BÖLÜMÜN AMAÇLARI

Bu üniteyi çalışıp bitirdiğinizde;

- * Servet-i Fünûn Edebiyatının oluşumunu kavrayacak,
- * Servet-i Fünûn Edebiyatının öğretici metinlerini inceleyecek,
- * Servet-i Fünûn Edebiyatının şiirlerini inceleyecek,
- * Servet-i Fünûn Edebiyatında mensur şiir örneklerini inceleyecek,
- * Servet-i Fünûn Edebiyatındaki hikâyeleri inceleyecek,
- * Servet-i Fünûn Edebiyatındaki romanları inceleyecek,
- * Servet-i Fünûn Edebiyatının genel özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunacak,
- * Fecr-i Âtî topluluğunu tanıyacak,
- * Fecr-i Âtî topluluğunun şiirlerini inceleyeceksiniz.

NASIL ÇALIŞMALIYIZ?

- * Bilmediğiniz sözcük ve kavramları sözlüğe bakıp açıklamasını okumadan önce metin içinde tahmin edip sonra sözcüklerin açıklamasını okuyun.
- * Örnek metin veya metin parçasını dikkatlice okuyup anlatılmak istenen duygu ve düşünceleri kavramaya çalışın.
- * Konu içinde size yöneltilen soruları yanıtlayın.
- * Uyarıları dikkatle okuyun, gerekiyorsa yazın.
- * Yazar, eser adı ve önemli kavramları yazarak çalışın.
- * Ünite sonundaki testi çözün. Cevaplayamadığınız soruyla ilgili konuyu, tekrar dönüp dikkatle okuyun.
- * Daha geniş bilgi için ansiklopedi, edebiyat tarihi kitaplarından ve İnternette yararlanın.

ÜNİTE I
SERVET-İ FÜNÛN EDEBİYATI (EDEBİYAT-I CEDİDE 1896-1901)
VE
FECR-İ ÂTÎ TOPLULUĞU (1909-1912)

1. SERVET-İ FÜNÛN EDEBİYATI'NIN OLUŞUMU

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Servet-i Fünûn Edebiyatının adının neden *Servet-i Fünûn* dergisinin adıyla anıldığını biliyor musunuz? Bu derginin adının anlamını ve kim tarafından çıkarıldığını araştırınız.
2. Servet-i Fünûn Edebiyatı sanatçıları kimler olabilir? Araştırınız.

KIRK YIL

Edebiyat-ı Cedide her gün biraz daha kuvvet bularak, biraz daha kendisini terkip eden unsurlara etrafın muhabbet ve istinasını celbederek devam ediyordu. “Servet-i Fünun” nüshalarının bu zamana ait olanlarını çevirmek zahmetini ihtiyar edenler görürler ki orada toplanan zümrenin sanatta, garp rüyet ve usulünü Türk edebiyat ve fikriyatına tatbikte ileri doğru pek seri; bir yürüyüşü olmuştur. Şahsiyetler daha ziyade tebarüz ediyordu. Hüseyin Cahit’in, Mehmet Rauf’un yanında Ahmet Hikmet, Safveti Ziya ve emsali kendilerini tanıtıyordu; hele şairlerin her hafta getirdikleri eserler gösteriyordu ki onlar eslafı tanımakta, onların sanatına tasarruf etmekte hatta rakiplerine, kudemaperest denen sınıfa faik olduklarını ispat etmekle kalmayarak Türklük âlemine tamamıyla yeni bir ufuk açıyorlardı ve anlaşılıştı ki Türk edebiyat ve fikriyatının istikbal güneşi bu ufuktan doğacaktır. Bu sanatkârların yanında müdekkiler, mütetebbiler de vardı, onların başında da Ahmet Şuayip geliyordu. “Hayat ve Kitaplar” silsilesi gösteriyordu ki Edebiyat-ı Cedide müntesipleri garbın fikir hareketlerini takipten hiç hali değillerdir ve içlerinde –mesela Ahmed Reşid- bir yandan gayet ince işlenmiş şiirler yazarken bir yandan içtimaiyatla, felsefiyatla iştilal edenler vardır.

...

Edebiyat-ı Cedidenin o zaman birbirine yaşça yakın anasırından başka kendisini biraz mesafe ile takip edecek olan nesilde dostları hatta muakkib küçük kardeşleri vardı. Sonraları doğan bütün Fecr-i Âti hep Edebiyat-ı Cedidenin tohumlarını kabul ve tenmiye eden bir mezrea sıfatıyla görünmeğe başlamıştı... Henüz mekteplerini bitirmiş gençler arasında mesela başta Faik Âli ile Celâl Sahir'i, Hamdullah Suphi'yi, Ahmet Haşim'i, İzzet Melih'i ve daha birçoklarını zikretmek mümkündür ki bunların arasında seneler geçtikçe pek mümtaz, pek yüksek sanat şahsiyetleri tebarüz etmiştir.

Kırk Yıl

Halit Ziya UŞAKLIGİL

SÖZCÜKLER

terkip etmek	: Birleştirmek, bir araya getirmek.
istina	: Duygu yakınlığı.
celb etmek	: Kendine çekmek.
rü'yet	: Görüş.
tebarüz etmek	: Belirmek.
eslâfi	: Önce gelenler.
tasarruf etmek	: Sahip olmak, istediği gibi kullanmak.
kudema perest	: Eskiye bağlı, eski adamları beğenen.
faik olmak	: Üstün olmak.
müdekkiler	: İnceleyiciler.
mütetebbiler	: Araştırmacılar.
silsile	: Dizi.
müntesipler	: İlgisi bulunanlar, ilgililer.
hali	: Boş.
içtimaiyat	: Toplum bilimi.
iştigal	: Uğraşmak, ilgilenmek.
anasır	: Ögeler, unsurlar.
muakkib	: Takip eden, izleyen.
tenmiye eden	: Geliştiren.
mezrea	: Tarla.
mümtaz	: Seçkin.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Metne göre *Servet-i Fünûn* dergisinde yazıları yer alan sanatçılar kimlerdir? Hangi edebî türlerde eserler vermişlerdir?
2. Metinde yer almayan *Servet-i Fünûn* Edebiyatının diğer sanatçıları kimlerdir?
3. Fecr-i Âtî Topluluğu sanatçıları *Servet-i Fünûn* Edebiyatı sanatçılarıyla nasıl bir ilgisi vardır?
4. Metnin dilini açık ve sade buluyor musunuz?

AÇIKLAMALAR

SERVET-İ FÜNÛN EDEBİYATI (EDEBİYAT-I CEDİDE 1896-1901)

Edebiyat-ı Cedide, *Servet-i Fünûn* dergisi etrafında toplanan yazarların ve şairlerin 1896-1901 yılları arası oluşturduğu bir edebiyattır. Bu edebiyatın oluşumu şöyledir:

II. Abdülhamit'in 1878'de, Meclis-i Mebusanı kapatarak baskı rejimini başlatmış ve bunun sonucunda edebiyatta toplumsal konulardan ve kavramlardan uzaklaşmıştır. İkinci dönem Tanzimat Edebiyatı sanatçıları, bu baskılar sonucu "sanat için sanat" görüşünü benimsemişler, yeni bir edebiyat anlayışı geliştirerek *Servet-i Fünûn* Edebiyatı (Edebiyat-ı Cedide)'nin hazırlayıcıları olmuşlardır.

II. Abdülhamit devrinde (1876-1909) *Musavver Malumat* adlı dergide Hasan Âsaf adlı genç bir şairin şiiri yayımlanır. Eski edebiyat yanlıları şiirde geçen dize sonundaki "abes" ile "muktebes" sözcüklerinin uyaklı olamayacağını belirtirler. Hasan Âsaf da "Uyağın göz için değil, kulak için olduğunu üstat olarak bilinen Recaizâde Mahmut Ekrem'den duymuştum." diyerek şiirini savunur. Böylece eski edebiyat yanlıları ile yeni edebiyat yanlıları arasında "Uyağın göz için mi, kulak için mi?" olduğu tartışması başlar.

Recaizâde M. Ekrem yeniyi, Hacı İbrahim Efendi ve grubu eskiyi, Muallim Naci de ılımlıları savunanları temsil eder. Eskiye savunanlar ve ılımlılar, geleneksel yaşama tarzını sürdürmek amacındadırlar. Yeniyi savunanlar ise Batılı yaşama biçimini benimsemişlerdir.

Yeniyi savunan gençler, çocukluk yıllarından itibaren Batı dillerini özellikle de Fransızca'yı öğrenirler. Batı edebiyatı zevkiyle yetişir; İstanbul'da Batılı bir yaşama biçimi sürdürmeyi hedeflerler.

Yeniyi savunan Recaizâde M. Ekrem, 1891 yılından beri çıkmakta olan *Servet-i Fünûn*'u bir sanat ve edebiyat dergisi hâline getirmek istemektedir. Bunun için Galatasaray Lisesinden öğrencisi olan Tevfik Fikret'i derginin yazı işleri müdürlüğüne getirir. Böylece diğer dergilere yazan gençler de *Servet-i Fünûn* dergisinde toplanırlar ve yeni bir edebiyat çıkışı başlar. Bu topluluğa yeni edebiyat anlamına gelen Edebiyat-ı Cedide ya da yayımlanan derginin adından dolayı *Servet-i Fünûn* Edebiyatı adı verilir.

Tanzimat Edebiyatı ile başlayan Batılılaşma, *Servet-i Fünûn* Edebiyatı döneminde tam olarak yerleşir. *Servet-i Fünûn* sanatçıları sanatta fayda yerine "estetik zevki" ön plana çıkarırlar. 1896-1901 yıllarında etkin olan bu topluluğun, kısa bir süreyi kapsamasına rağmen Türk edebiyatına önemli katkıları olmuştur.

Servet-i Fünûn Döneminin belli başlı sanatçıları şunlardır: Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir): *Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Hüseyin Suat, Ali Ekrem Bolayır, Süleyman Nazif* vb.

Düz yazı (Öğretici Metinler, Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler): *Hâlîl Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Hikmet Müftüoğlu* vb.

3. ÖĞRETİCİ METİNLER

EDEBÎ TENKİT

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Sizce edebî tenkit ile tenkit arasında ne fark vardır?
2. Edebî tenkitler edebiyatın gelişmesine nasıl katkıda bulunurlar?

ŞİİRİMİZ'DEN

...

Servet-i Fünûn'da Sâhir, Zahir, Fâir, gibi namlarla bazı manzumecikler neşreden nevhevesler de şairliğe oldukça istidad gösteriyorlar. Hayfa ki bir taraftan da inhimâk-i teceddütle yazdıkları şiir değil, oyuncak oluyor. Hem şekilleri fena yapılmış, boyaları fena sürülmüş Eyyüb oyuncağı. Kabahati bu çocuklara atfetmemeli : Onlara şimdiye kadar kimse bir itiraz etmemiş, hatta eserlerine daima âsâr-ı deha namı verilegelmiştir! Bir kere “yeni” denilen ve manalı manasız, lüzumlu lüzumsuz birkaç kelime veya terkip yazmakla husulüne kanaat olunan tavr-ı beyan edildi mi yazılan şiir mutlaka güzel, mutlaka pek güzel addolunur. İşte bu böyle kabul olunmuş, takarrür etmiş bir meslek. Bu takdirat baranına boğulan çocukların gözleri artık bir lem'a-i hakikat görmez oluyor. İtikadımızca edebiyata hizmet namıyla her şiiri medhetmek şübban-ı edebî terakkisine mani olmak demektir. Asırlardan beri malum olan hakayık-ı bedîhiyyedendir ki terakkiyât-ı edebiyeyi temin eden esbâbdan biri ve belki birincisi tenkittir. *Art poetique (Şiir Sanatı)* unvanlı eser-i meşhurunda “Bouvallau” ne diyor? Asarınızı tenkitten çekinmez üdeba bulunuz, bunlar yazdığımız şeylerin samimî dostları, hatalarınızın gayur düşmanları olsunlar. Bu üdebânın yanında müellifin nahviyetini terk edin, fakat dostu müdahinden tefrik eyleyiniz.

Ali Ekrem BOLAYIR
Ali Ekrem BOLAYIR
İsmail PARLATIR

SÖZCÜKLER

neşr etmek	: Yayımlamak.
nev-heves	: Bir işe yeni olarak büyük bir hevesle başlayan.
istidad	: Yetenek.
hayfa ki	: Ne yazık ki.
inhimâk-i teceddüt	: Yenilik düşkünlüğü.
atfetmemek	: Yönelmemek.
âsâr-ı deha	: Deha eserleri.
husul	: Meydana gelme.
tavr-ı beyan	: Anlatım tarzı.
addolunmak	: Sayılmak.
takarrür etmek	: Yerleşmek.
baran	: Yağmur.

lem'a-i hakikat	: Gerçek ışık.
itikad	: İnanma, inanç.
medhetmek	: Övmek.
şübban-ı edeb	: Edebiyatçı gençler.
hakayık-ı bedîhiye ..	: Açık gerçekler.
terakkiyât-ı edebiye .	: Edebî gelişme.
esbâb	: Sebepler.
üdebâ	: Yazarlar.
eser-i meşhur	: Ünlü eser.
gayur	: Gayretli.
müellif	: Yazar.
nahviyet	: Gurur.
müdahin	: Dalkavuk.
tefrik eylemek	: Ayırmak.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Metnin yazılış amacı nedir?
2. Metnin ana düşüncesini bulunuz.
3. Metindeki anlatım türünü belirleyiniz.
4. Metinde kullanılan dil açık ve tutarlı mı?
5. Metinle yazarı arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
6. Metinde anlatılanlar hakkında siz ne düşünüyorsunuz?

ALİ EKREM BOLAYIR
(1867-1917)

Ali Ekrem, Servet-i Fünûn sanatçılarının benimsediği edebiyat anlayışına bağlı kalmakla birlikte şiirde yapılan yeniliklerin belirli bir ölçüsü bulunması gerektiğini savunmuştur. Dilin olduğundan daha ağır ve fazlasıyla sanatlı kullanılmasını da eleştirmiştir. Şaire göre şiir, bütün insanların duygularının tercümanıdır. Bu nedenle şiirin ana teması insandır.

Servet-i Fünûn Dönemi Edebiyatı içerisinde şair olarak bilinen Ali Ekrem'in edebî görüşlerini ifade eden eleştiri yazıları da bu dönemde önemli bir yer tutar. "Şiirimiz"

adıyla *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımladığı uzun makalesinde topluluğun sanat anlayışını ve eleştirilerini dile getirmiştir.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (şiiir) *Kırmızı Fesler*, *Ruh-ı Kemal*, *Ordunun Defteri*; (tiyatro) *Baria*.

GEZİ YAZISI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Gezi yazısı nedir? Nelerden bahseder? Araştırınız.

VİYANA

Viyana'da nezaket, falan falan sınıflara mahsus değil, fakat geneldir: Tramvay biletçisi, arabacısı, garson, herkeste terbiye eseri görürsünüz. Asık bir surat ile sert bir muameleye burada hedef olmuş bir kimse görmedim ve hatta işitmedim. Şehrin neresinde gezerseniz geziniz, etrafınızdaki yüzlerde gülümsemenin eksik olmaması sanki bir genel kuraldır.

Sokaktan geçenler birbirine bir dost gibi bakar ve dost gibi davranır: Mesela paltonuzun yakası içeri bükülmüş ya da potinlerinizin bağı çözülmüş, siz farkında değilsiniz; derhâl yanınıza birisi sokulur ve büyük bir nezaketle sizi selamladıktan sonra kıyafetinizdeki kusuru kulağınıza fısıldar. Viyana'da tanımadığınız biri size bir şey söyledi mi emin olabilirsiniz ki iyiliğinize bir hatırlatma yapıyor, ne dediğini anlamasanız bile hemen teşekkür ediniz.

Halk yalnız kişilere karşı değil, eşyaya karşı da nazik ve terbiyelidir: Özellikle sokakların temizliğine herkes koruma arzusuyla bakar...

Avrupa'nın büyük caddelerinde gezinmek benim de pek hoşuma gider. Oralarda insan hava solurken fikri aydınlanıyor. Paradan ve emekten ve her şeyden çok zekâ harcıyor. Büyük bir bulvardan geçerken, hiç bir dershaneye girmeksizin pek çok ders alırsınız. Merkezden çevreye doğru gizli bir fikir ve duygu akımı vardır; gözler ve eşya, hatta gözlerle gözler arasında karşılıklı zekâ alışverişi kesilmez. Kalabalık içinde ruhunuzun bir insanlık banyosu aldığını duyarsınız; size öyle gelir ki her göz ve her

manzara biraz pürüzlerinizi törpüleyor... Bundan başka, inanıyorum ki bir memleketin zevk ölçüsü büyük caddesidir: Mesela Tünel'den Taksim'e kadar iki tarafını süzerek geçen bir adam eğer benden daha dikkatsiz değilse bizim gizli zevklerimizi kavramış olur.

Viyana'da bulunduğum sürece ayaklarım sık sık Kertenstrasse'ye giderdi. Bu cadde şehrin süs ve zekâ sergisidir: Gördüğünüz her şeyi Viyanalıların bir dimağ belgesi olarak düşünebilirsiniz; en küçük ve en değersiz şeye bile düşünülmezsizin bir şekil ve yer ayrılmaz... Kertenstrasse'de biraz kenarı gölgelenmiş bir yakalık, göğsü biraz buruşuk bir gömlek, diyebilirim ki göremezsiniz. Bütün dış görünüş, çamaşırcıların çalışması ve terzilerin gayreti sayesinde birer kuyumcu camekânı gibi ışıldar. İnsan elbisesinin değerini özellikle buralarda öğreniyor. Medeniyet her şeyden önce dışını parlak tutmayı emretmiştir: Yaya kaldırımından daha kirli bir kalp taşıyabilirsiniz, yeter ki gömleğiniz kimsenin ayıplamayacağı biçimde bir temizlikle parlasın. Oooh, şu kolay ve ütüyü bulan dâhi, medeniyet dünyasına ne büyük lütfetmiş! Kertenstrasse'de herkesin istinasını gıcıklayan camekânlar birbirini takip eder: İşte bir çiçekçi camekân yanında bir kumaşçı camekân, ve iki manzara birbirine o kadar benziyor ki çiçekler nerede bitiyor, kumaşlar nerede başlıyor, pek kolaylıkla kestirilemez; işte çakır göz kadar firuzeler, göztaşı gibi pırlantalar, kan damlası renginde yakutlar ve pek derin denizleri hatırlatan zümrütlerle dolu kuyumcu camekânları...

Viyana'nın büyük caddelerinde rastgeleceğiniz kadınlar ve erkekler size sık sık muhterem şairemiz Nigâr Hanımefendi'nin sözlerini hatırlatır: Yarabbi, bu şehirde hiç mi çirkin yok? Hele kadınlar, hemen hepsi seher gibi pembe ve masumluk kadar beyazdır; eyvah ki, bilirkişilerin söylediğine göre o pembelikle beyazlık birleşince hemen daima bulaşıcı bir hastalık oluyormuş!

Avrupa Mektupları
Cenap ŞEHABETTİN

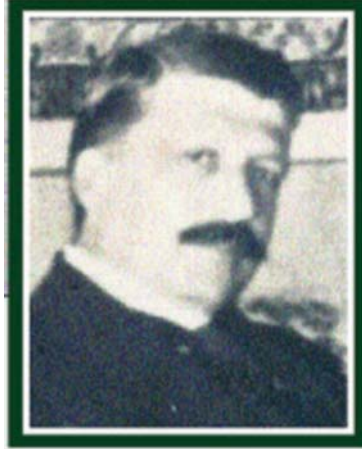

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Metnin yazılış amacı nedir?
2. Metnin ana düşüncesini bulunuz.
3. Metindeki anlatım türünü belirleyiniz.
4. Metinde terim, kavram ve gündelik hayatla ilgili kelimelerden nasıl yararlanılmıştır?
5. Metinde kullanılan dil açık ve tutarlı mı?
6. Metni yorumlayınız.
7. Metinde anlatılanlar hakkında siz ne düşünüyorsunuz?

AÇIKLAMALAR

Avrupa Mektupları, Cenap Şehabettin'in gezi hatıralarını topladığı bir kitabdır. Bu kitapta, yazarın Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya, Almanya ve Avusturya'ya yaptığı gezilere ait duyguları, düşünceleri ve bu gezilerde kendisini etkileyen önemli olaylar yer almaktadır.

CENAP ŞEHABETTİN

(1870-1934)

1870'te Manastır'da doğdu. 12 Şubat 1934'te İstanbul'da yaşamını yitirdi. Babasının Plevne'de şehit düşmesinden sonra ailesiyle İstanbul'a geldi. İlköğrenimini Tophane'deki Fevziye Mektebinde yaptı. Gülhane Askeri Rüşdiyesini bitirdi. Tıbbiye İdadisinden sonra Askeri Tıbbiyeden mezun oldu. Hekim yüzbaşı oldu. Paris'te 4 yıl cilt hastalıkları ihtisası yaptı. Yurda döndükten sonra Mersin, Rodos, Cidde'de karantina hekimliği, sıhhiye müfettişliği yaptı. 1914'te emekliye ayrıldı. Darülfünûnda Türk Edebiyatı Tarihi dersleri okuttu.

İlk şiiri 1885'te daha öğrencilik yıllarında *Saadet* gazetesinde yayımlandı. Önceleri Muallim Naci'nin etkisinde kaldı. Daha sonra Rezaizâde Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hamit Tarhan'dan etkilenecek Batı tarzı şiire yöneldi. *Servet-i Fünûn* dergisinde şiirleri yayımlandı. Tevfik Fikret ve Halit Ziya Uşaklıgil'le birlikte *Servet-i Fünûn* Edebiyatının 3 önemli isminden biri oldu. Gelenekçi şairlerin en çok saldırdığı yenilikçi şairdi. Bireysel konulu şiiri tercih etti. Edebiyat-ı Cedide'nin en aşırı örneklerini verdi. Şiire "nesir-musikisi" dedi. Şiirlerinde kullandığı "sâât-i semenfâm", "çeng-i müzehhep", "nay-i zümürüt" gibi deyimler, imgeler döneminin sanat dünyasında önemli tartışmalar yarattı. Heceleri müzik düzeyinde uyumlu kullanmayı savundu. Bu tarzda yazdığı en iyi iki örnek "Yakazat-ı Leyliye" ve "Elhan-ı Şita" şiirleridir.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (şiir) *Tâmât* ; (tiyatro), *Körebe*; (düz yazı) *Hac Yolunda*, *Evrak-ı Eyyam*, *Avrupa Mektupları*, *Nesr-i Harp*, *Nesr-i Sulh* ve *Tiryaki Sözleri*.

HATIRA

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Sizin de bir hatıra defteriniz var mı? Hatıralarını yazan kişiler için bu defterin önemi nedir?

EDEBİYAT-I CEDİDE'NİN DOĞUŞU

Başka sanat, ilim ve fen, edebiyat zümreleri nasıl teşekkül eder, müessis âza arasında evvelden bir fikir ve meslek teatisi olur mu ve bu iptidaî anlaşmadan sonra esâsât ve nazariyyâtı tesbit ederek bir mukavele akdolunur mu, velhasıl bir cemiyet-i hafiyye gibi bir ittifaknâme imza edilerek, âza, merâsim-i mahsûsa ile bir ahd ü peyman râbitasıyla yekdiğerine bağlanır mı, bunu bilmiyorum, bildiğim bir şey varsa, kendisine bir unvan bulmak zahmetini bile rakiplerine bırakan ve bu isme teşâhüb etmekte bir izzet-i nefis 'meselesi görmeyen Edebiyyat-ı Cedide âzası birbirleriyle temas etmeden evvel birleşmiş oldular. Evvelce temas etselerdi de edebiyat âleminde yeni bir hareket ibdâma teşebbüs etselerdi belki birleşmiş olacaktı. Onlar, hattâ, yeni bir yolun ilk hatvelerini atmak üzere seferber olduklarına bile vâkıf değillerdi. Sadece bir el:

- Çocuklar, siz yazı yazsanıza, işte size sahifelerini açan bir risale; diye Ahmet İhsan'ın haftalık *Musavver* mecmuasını göstermişti. Bu el birinin üstadı, ikincisinin edebî telâkkiyatta bir rehberi, üçüncüsünün ilk adımlarında hâmisî olmuştu; ve üçü tarafından da hürmetle öpülecek nezih ve mübarek bir eldi. Derhâl onun işaretine mütâvaat ederek oraya gittiler.

Zaten üçünün arasında ne şahsen, ne hulken, ne de mevken bir müşâbehet de yoktu; biri İstanbul'dan çıkmamış, Galatasaray'ın dört duvarı arasında mübhem emeller besledikten sonra hayata çıkınca onu hayalinden o kadar uzak görmüştü ki Bâb-ı Âli'de ciğerlerine muvafık bir hava bulamayarak boğulacağına hükmetmiş, bir maden kuyusunda müsemmin bir hava yutmuş gibi kendisini dışarıya atarak, biraz sersem,

biraz şaşkın, bu memlekette nasıl yaşanabileceğinde mütehayyir, sarf edilmeye vesile bulunmayan zengin kuvvetlerini habsede ede dolaşıyordu; bütün rüyet âfâkı, mektebin hakikate varamayacak emelleriyle memleketin her ümidi gırtlığından tutup sıkın idaresinin arasında bir karanlık köşeden ibaretti. Onda parlak ne varsa, ruhunun içinde kaynayan bir güneş galeyanıyla nasıl bir hayat tutuşuyorsa, o müebbeden tazyik olunmağa, derinlere gömülmek lâzım gelen bir cesed gibi mezarının üzerine yığın yığın toprak atılmağa mahkûmdu; kendisine böyle bir teklifte bulunulunca onu bir müddet için avunulacak bir eğlence kabilinden aldı.

İkincisi hiç fütur ile kırılmış değildi. O her şeyden evvel bir fen adamıydı, bir ilim sâlikiydi; bunun yanında, belki daha derinde onun sanata, şiire, fikir ve hayale öyle bir ibtilâsı vardı ki mektepten, ve memleket muhitinden çıkıp da kendisini geniş bir sahada, ne cinsten olursa olsun bütün emellerine cevap veren ufuklarla muhat görünce tıb teşrihhanelerinden Montparnâsse mahfillerine, kimya tecrübegâhlarından edebiyat ve sanat cemiyetlerine koşmuş, kolları kucak kucak görgü ve servetleri toplayarak ne topladıysa onu yutarak, bu konuşmalardan yorgun, fakat her yoruluştan, fazla bir kuvvetle sıyrılarak, memlekete avdet etmişti.

Üçüncüsü, nihayet bir taşra çocuğu idi. Garp âleminde ufak bir gezintiden ibaret kalan müşahede sermayesi onu doyurmaktan ziyade aç bırakmıştı. Ne görebildiyse, kitap sahifelerini çevirirken o kısa mesafenin arasından hayalinde görmüştü ve bu gördüklerinin hiç biri, muayyen bir şekil almamış, sabit bir şe'niyyet bulmamıştı; kendisinde bir kanatlanma kabiliyyeti var zannındaydı; belki bir karınca gibi, belki bir kelebek gibi, her halde bir kartal değildi. Oradan oraya uçuşmaya çalışırken kendisine ilişecek bir çatı kenarı gösterilmişti, oraya ilişti, o kadar...

Hattâ bunların arasında bir sanat karabeti bile yoktu, fakat buna mukabil, sanatta zevk ittifakı vardı. Bu ittifak belki buluşmağa kâfiydi, fakat onları bağlayan ve birbirine sevdiren başka karabet noktaları vardı. Bunlar o kadar kolay telhis olunamaz.

Kırk Yıl
Halit Ziya UŞAKLIGİL

SÖZCÜKLER

zümre	: Topluluk, küçük grup.
müessis âza	: Kurucu üye.
teati	: Karşılıklı alıp verme.
iptidaî	: İlk.
esâsât	: Esaslar.
nazariyât	: Nazariler, teoriler.
mukavele	: Sözleşme.
akdolunmak	: Yapılmak.
cemiyet-i hafiye	: Gizli dernek.
ittifaknâme	: Şartları belirlenmiş birleşme kâğıdı.

merâsim-i mahsûsa	: Özel tören.
ahd ü peyman	: Sözleşme.
râbita	: İlgî, ilişki, bağ.
yekdiğer	: Başka, öte.
tesâhüb etmek	: Benimsemek.
izzet-i nefis	: Şeref, onur, haysiyet.
ibdâ	: Daha önce örneği olmayan bir şey meydana getirme.
hatve	: Adım.
Risale	: Dergi.
mecmua	: Dergi.
telâkkiyat	: Anlayışlar.
hâmi	: Koruyan, koruyucu, himaye eden.
mütâvaat etmek	: Söz dinlemek, itaat etmek.
hulken	: Tabiatça, ahlakça.
mevkien	: Mevkice.
müşabehet	: Benzerlik.
mübhem	: Belirsiz.
muvafık	: Uygun.
müsemmin	: Zehirleyici.
mütehayyir	: Şaşırmış.
sarf etmek	: Tüketmek, harcamak.
rüyet	: Görüş.
âfâk	: Ufuklar.
galeyan	: Coşma, coşku.
müebbeden	: Ebediyen, sonuna kadar.
fütur	: Bezginlik.
sâlik	: Bir yol tutmuş.
ibtîlâ	: Hırs.
muhit	: Çevre.
muhat	: Çevrilmiş, sarılmış.
teşrihhane	: Tıp fakültelerinde anatomi dersi yapılan yer, otopsi yapılan yer.
mahfil	: Toplantı yeri.
tecrübegâh	: Laboratuvar.
avdet etmek	: Dönmek, geri gelmek.
garp âlemi	: Batı dünyası.
müşahede	: Gözlem, görme.
muayyen	: Belli, belirli.
şe'niyyet	: Gerçek.
karabet	: Yakınlık.
mukabil	: Karşılık olarak.
ittifak	: Anlaşma.
telhis olmak	: Özetlemek.

AÇIKLAMALAR

Roman ve hikâye türünde başarılı eserler veren Servet-i Fünûn sanatçısı Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl* kitabında anılarını kaleme almıştır. Kitap, beş cilt olarak yayımlanmıştır.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Metnin yazılış amacı nedir?
2. Metnin ana düşüncesini bulunuz.
3. Metinde kullanılan dil açık ve tutarlı mı?
4. Metinle yazarı arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
5. Metinde anlatılan kişileri tahmin edebildiniz mi?
6. Metni yorumlayınız.
7. Metinde anlatılanlar hakkında siz ne düşünüyorsunuz?

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL
(1866-1945)

Halit Ziya Uşaklıgil, Servet-i Fünûn Döneminin en ünlü romancılarından. 1866 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul'da başladığı öğrenimini İzmir'de tamamladı. Fransızca öğrendi; Fransız klasiklerini okudu. İzmir'de "Nevruz" ve "Hizmet" gazetelerini çıkarttı. Osmanlı Bankasında ve Tekel İdaresinde çalıştı. Bir ara İstanbul Üniversitesinde, Batı edebiyatı okuttu. Hayatının son yıllarını anılarını yazarak ya da eskiden yazdığı eserlerinin dilini sadeleştirerek geçirdi. 1945 yılında İstanbul'da öldü.

Halit Ziya Uşaklıgil, edebiyatımızın ilk gerçekçi hikâye ve romancılarından. Kullandığı güçlü roman tekniği ve anlatımıyla başarılı eserler kaleme almıştır. Romanlarının konusunu, genelde aydın kesim insanının yaşamından almakla birlikte hikâyelerinin konusunu kırsal bölge insanından aldı.

Romanlarında ağır bir dil kullanmasına karşın hikâyelerinde kısmen yalın bir dil kullandı. Hikâyelerinde ele aldığı insanlar da kırsal bölge insanıdır. Olayları gerçekçi bir gözle inceledi. Betimlemelere ve ruhsal çözümlemelere geniş yer verdi.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (hikâye) *Bir Yazın Tarihi, Hepsinden Acı*; (roman) *Nemide, Bir Ölü'nün Defteri, Ferdi ve Şürekası (Ferdî ve Ortakları), Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu (Yasak Aşk), Kırık Hayatlar*; (hatıra) *Kırk Yıl, Bir Acı Hikâye*; (deneme, makale) *Sanata Dair*; (tiyatro) *Kabus, Fürûzan*.

Halit Ziya Uşaklıgil hangi türlerde eserler vermiştir? “Kırk Yıl” adlı eserinin türü nedir?

Tanzimat Dönemine ait incelediğiniz öğretici metinler ile Servet-i Fünûn Dönemi'ne ait öğretici metinlerden birer örnek seçerek, bu metinleri (zihniyet, yapı, ana düşünce, dil ve gelenek yönlerinden) karşılaştırınız. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri belirleyip maddeler hâlinde yazılı olarak sıralayınız.

3. COŞKU VE HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER VE MENSUR ŞİİR

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Tevfik Fikret, aşağıda okuyacağınız “Ferda” şiirini Türk gençlerine armağan etmiştir. Şair, ülkede yapılmasını istediği yenilikleri oğlu Hâluk’un kişiliğinde Türk gençleri tarafından yapılacağına inanmıştır. Siz ülkemizin kalkınması ve gelişmesi için neler yapabilirsiniz?

FERDA

Ferdâ senin; senin bu teceddüd, bu inkılâp...
 Her şey senin değil mi zâten?... Sen, ey şebâb,
 Ey çehre-i behîc-i ümîd, işte ma’kesin
 Karşında: Bir semâ-yı seher, sâf ü bî-sehâb,
 Âğuş-ı lerze-dârı açık, bekliyor... Şitâb!
 Ey fecr-i hande-zâd-ı hayât, işte herkesin
 Enzârı sende; sen ki hayâtın ümîdisin,
 Alnında bir sitâre-i nev, yok, âfitâb,
 Âfâka doğ, önünde şu mâzî-i pür-mihen
 Sönsün müebbeden.

Sönsün müebbeden o cehennem; senin bugün
 Cennet kadar güzel vatanın var: şu gördüğün
 Zümrüt bakışlı, inci şetâretli kızcağz
 Kimdir, bilir misin? Vatanın.. Şimdi saygısız
 Bir göz bu nazlı çehreye- Allah esirgesin! -
 Kem bir nazarla baksa tahammül eder misin?
 İster misin, şu ak sakalın pâk ü muhteşem
 Pîşâni-i vekârına, bir kirli el demem.

Hattâ yabancı bir el uzansın? Şu makberi,
 Râzı olur musun, taşa tutsun şu serseri?
 Elbet hayır; o makber, o pîşâni-i vakûr
 Kudsî birer misâl-i vatandır... Vatan gayûr
 İnsanların omuzları üstünde yükselir.
 Gençler, bütün ümîd-i vatan şimdi sizdedir.
 Her şey sizin, vatan da sizin, her şeref sizin;
 Lâkin unutmayın ki zaman tünd ü mutmain
 Bir hatve-i samut ile tâkîb eder bizi.
 Önden koşan, fakat yine dikkatle her izi
 Ta'mîke yol bulan bu yanılmaz murâkîbın
 Şermende-i itâbı kalırsak, yazık!.. Demin
 "Ferdâ senin", dedim, beni alkışladın; hayır,
 Bir şey senin değil, sana ferdâ vedîadır;
 Herşey vedîadır sana, ey genç, unutma ki
 Senden de bir hesap arar âtî-i müştakî
 Mâzîye şimdi sen bakıyorsun pür-intibâh,
 Âtî de senden eyleyecek böyle iştibâh.
 Her uzvu gird-bâd-ı havâyicle sarsılan
 Bir neslin oğlusun; bunu yâd et her zaman
 Asrın, unutma, bârikâlar asr-ı feyzidir:
 Her yıldırımında bir gece bir gölge devrilir,
 Bir ufk-ı i'tilâ açılır, yükselir hayât;
 Yükselmeyen düşer: Ya terakkî, ya inhitât!

Yükselmeli, dokunmalı alnın semâlara;
 Doymaz beşer dedikleri kuş, i'tilâlara...
 Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır;
 Durmak zamânı geçti, çalışmak zamânıdır!

Tevfik Fikret
Türk Şiiri ve Antolojisi
 Prof. Dr. Şerif AKTAŞ

SÖZCÜKLER

ferdâ	: Yarın.
teceddüt	: Yenilik.
şebâb	: Gençlik.
çehre-i behîc-i ümîd	: Ümidin parlak yüzü.
ma'kes	: Ayna.
semâ-yı seher	: Seher göğü.
bî-sehâb	: Bulutsuz.
âğuş-ı lerze-dâr	: Titrek kucak.

şitâb	: Koş.
fecr-i hande-zâd-ı hayât	: Hayatın gülüşünden doğan tanyeri.
enzâr	: Bakışlar.
sitâre-i nev	: Yeni yıldız.
âfitâb	: Güneş.
âfâk	: Ufuklar.
mâzî-i pür-mihen	: Çileli mazi.
müebbeden	: Ebedî olarak.
şetaret	: Neşeli, şen.
pâk	: Temiz.
pîşân-i vekûr	: Onurlu alın.
makber	: Mezar.
misal-i vatan	: Vatan örneği.
gâyur	: Çalışkan, gayretli.
ümîd-i vatan	: Vatanın ümidi.
tünd ü mutmain	: Sert ve emniyetli.
hatve-i samut	: Sessiz adım.
ta'mîk	: Derinden incelemek.
murâkîb	: Takipçi.
şermende-i itâb	: Azarlama utancı.
vedîa	: Emanet.
âtî-i müştakî	: Şikayetçi gelecek.
pür-intibah	: Kuşku dolu, kuşkuyla.
iştibah	: Şüpheli.
gird-bad-ı havayic	: İhtiyaç kasırgaları.
barika	: Yıldırım, şimşek.
asr-ı feyz	: İlim asrı.
ufk-ı i'tiâl	: Yükseliş ufku.
âtî	: Gelecek.
terakki	: İlerleme.
inhitat	: Düşme, çökme.
i'tilâ	: Yükselme.

AÇIKLAMALAR

Tevfik Fikret “Ferda” şiirinde gençlere seslenmektedir. İkinci Meşrutiyet’in ilan edilmesi ve İttihat ve Terakki Partisinin iktidarı ele geçirmesi ülkede sevinçli bir ortam yaratmıştır. Böylece ülkede yeni bir devir açılmış onun için yenilikler ve inkılaplar yapılmıştır. Bu ortamda gençlerin elinde cennet kadar güzel bir vatan vardır. Genç ve güzel bir kıza benzeyen vatan, yaşlı saygı duyulan bir baba ve bir makber kadar kutsaldır. Bunu korumak gençlere düşmektedir. İçinde yaşanılan çağda her gün birtakım yenilikler yapılmaktadır ve yapılan her yenilikte geçmişin karanlık bir noktası aydınlanmaktadır. İşte Fikret, bu duygu ve düşünceler içerisinde Türk gençliğine seslenmektedir.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Okuduğunuz şiir, yazıldığı dönemin zihniyetini taşımakta mıdır?
2. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Şiirde hangi ölçü, nasıl kullanılmıştır?
4. Şair vatanı nelere benzetiyor? Bu benzetişte benzetme yönleri nelerdir?
5. “Her yıldırımında bir gecenin devrilmesi”, “ufk-ı itilanın açılması”ve “hayatın yükselmesi” ne demektir?
6. Anlatımda beyit anlayışının kırıldığını, duygu ve düşüncelerin dizenin ortasında başladığını ve diğer dizelere geçtiğini gösteriniz. Buna ne ad verilir?
7. Şiirin temasını bulunuz.
8. Şiirin temasıyla Servet-i Fünûn Dönemi arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?
9. Her birimde ne anlatılmak isteniyor?
10. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.
11. Şiiri yorumlayınız.

EDEBİYAT BİLGİLERİ

Nazmın Nesre (Şiirin Düz Yazıya) Yaklaşması

Divan şiirinde anlam, beyit içerisinde tamamlanırdı. Oysa Servet-i Fünûn Döneminde bu anlayış bazı şairlerce bırakıldı. Bir dizede başlayan anlam, ikinci dizenin ortasında bitirildi ve başka bir dize başlatıldı.

Yukarıda okuduğunuz “Ferda” şiirinde şair, “Senin bugün cennet kadar güzel vatanın var.” diyerek anlamı dizenin ortasında bitirmektedir ve burada başka bir dize başlamaktadır. Buna nazmın nesre yaklaşması denir. Türk edebiyatında Tefik Fikret, Mehmet Âkif bu tarzı başarıyla kullandılar.

Nazmın nesre yaklaşması ne demektir?

TEVFİK FİKRET
(1867-1915)

Tevfik Fikret, Servet-i Fünûn Döneminin en önemli şairlerindedir. 1867 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesini birincilikle bitirdi. Dışişleri Bakanlığı (Hariciye Nezareti) kalemünde çalıştı. Galatasaray Lisesinde ve Robert Kolejinde Türkçe öğretmenliği yaptı. *Servet-i Fünûn* dergisinin edebiyat bölümü başyazarlığına getirildi. Derginin II. Abdülhamit tarafından kapatılması üzerine "Aşîyan" adını verdiği evine çekildi. Daha sonra Galatasaray Lisesinde müdürlük, Robert Kolejinde öğretmenlik yaptı. 1915 yılında İstanbul'da öldü.

Tevfik Fikret, Servet-i Fünûn Döneminde (1896-1901) birtakım doğa güzelliklerini betimleyen ve sosyal yaşamla ilgili olayları anlatan şiirler yazdı. *Servet-i Fünûn* dergisinin kapatılması sonucunda toplumsal olaylara ağırlık verdi. Bu dönemde sanat, bilim, teknik vb. temalarında Batı'da yapılan yeniliklerin alınmasını istiyordu. Hak, adalet, ulus, yolsuzluk, baskı, çalıp çırpma vb. temalarda şiirler yazdı. Oğlu Hâluk'un kişiliğinde tüm gençlere seslendi.

Fikret, Divan edebiyatındaki beyit anlayışını kırarak nazmı nesne (şiiri düz yazıya) yaklaştırdı. Duygu ve düşünceleri beyit yerine dize içerisinde tamamladı. Türkçeyi aruza ustalıklı uyguladı. Eski edebiyattaki nazım biçimlerini tamamen bıraktı ve serbest müstezatlar ve Batı edebiyatlarında görülen sone, terzarima gibi nazım biçimlerini kullandı.

Yazı dili ile konuşma dilinin birleşmesi gerektiğini söylediği hâlde, bunu uygulayamadı. Sade dili, *Şermin* adlı çocuklar için yazdığı kitabında kullandı.

Kısacası Fikret kendini "fikri hür, irfanı hür ve vicdanı hür bir şair" olarak tanıttı ve hep öyle kaldı.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (şiir) *Rubâb-ı Şikeste*, *Hâluk'un Defteri*, *Rubab-ın Cevabı*, *Şermin*, *Tarih-i Kadim* ve *Tarih-i Kadim'e Zeyl*.

Tevfik Fikret, Servet-i Fünûn Döneminde eserlerinde hangi konuları işledi?

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Kar yağarken neler hissedersiniz ve kar tanelerini nelere benzetirsiniz?

ELHÂN-I ŞİTÂ

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş,
Eşini gaib eyleyen bir kuş
gibi kar
Geçen eyyâm-ı nevbahârı arar...
Ey kulûbün sürûd-i şeydâsı,
Ey kebûterlerin neşîdeleri,
O baharın bu işte ferdâsı:
Kapladı bir derin sükûta yeri
karlar
Ki hamûşâne dem-be-dem ağlar.

Ey uçarken düşüp ölen kelebek
Bir beyaz rîşe-i cenâh-ı melek
gibi kar
Seni solgun hadîkalarda arar.
Sen açarken çiçekler üstünde
Ufacık bir çiçekli yelpâze,
Nâ'sın üstünde şimdi ey mürde
Başladı parça parça pervâze
karlar
Ki semâdan düşer düşer ağlar!

Uçtunuz, gittiniz siz ey kuşlar;
 Küçücük, ser-sefîd baykuşlar
 gibi kar
 Sizi dallarda, lânelerde arar.
 Gittiniz, gittiniz siz ey mürgân,
 Şimdi boş kaldı ser-te-ser yuvalar;
 Yuvalarda -yetîm-i bî-efgân!
 Son kalan mâi tüyleri kovalar
 karlar
 Ki havada uçar uçar ağlar!

Destinde ey semâ-yı şitâ tûde tûdedir
 Berg-i semen, cenâh-ı kebûter, sehâb-ı ter...
 Dök ey semâ-revân-ı tabiat gunûdedir;-
 Hâk-i siyâhın üstüne sâfî şükûfeler!

Her şâhsâr şimdi -ne yaprak, ne bir çiçek!-
 Bir tûde-i zılâl ü siyeh-reng ü nâ-ümid...
 Ey dest-i âsmân-ı şitâ, durma, durma çek.
 Her şâhsârın üstüne bir sût-re-i sefîd!

Göklerden emeller gibi rizan oluyor kar,
 Her sûda hayâlim gibi pûyân oluyor kar

Bir bâd-ı hamûşun per-i sâfında uyuklar
 Tarzında durur bir aralık, sonra uçarlar.

Soldan sağa, sağdan sola lertzân ü girîzân,
 Gâh uçmada tüyler gibi, gâh olmada rîzân,

Karlar... bütün elhânı mezâmîr-i sükûtun,
 Karlar... bütün ezhârı riyâz-ı melekûtun...

Dök hâk-i siyâh üstüne, ey dest-i semâ dök.
 Ey dest-i semâ, dest-i kerem, dest-i şitâ dök:

Ezhâr-ı bahârın yerine berf-i sefîdi;
 Elhân-ı tuyûrun yerine samt-ı ümîdi!

Cenap Şahabettin
 Cenap Şahabettin
 Prof. Dr. İnci ENGİNÜN

SÖZCÜKLER

elhân-ı şitâ	: Kış nameleri.
lerze	: Titreyiş.
gâib	: Kayıp.
eyyam-ı nevbahar	: İlkbahar günleri.
kulûb	: Kalpler.
sürûd-ı şeydâ	: Çılgınca aşk şarkıları.
kebûter	: Güvercin.
neşide	: Dillerde dolaşan, tanınmış şiir.
ferda	: Ertesi gün, yarın, aydınlık .
sükût	: Sessizlik.
hamuşâne	: Susmuş, sessizce.
dem-be-dem	: Her an, sık sık.
rîşe-i cenâh-i melek	: Melek kanadının saçığı.
hadika	: Bahçe.
na's	: Cansız gövde.
mürde	: Ölü.
pervâz	: Uçma.
ser-sefid	: Beyaz başlı.
lâne	: Yuva.
mürgân	: Kuşlar.
serteser	: Baştan başa.
bî-efgân	: Sessiz, sesi çıkmayan.
sema-yi şita	: Kış seması.
tûde	: Yığın.
berk-i semen	: Yasemin yaprağı.
cenâh-ı kebûter	: Güvercin kanadı.
sehâb-ı ter	: Taze ıslak bulut.
revân-ı tabiat	: Tabiatın canlılığı.
günûde	: Uyumuş.
hâk-i siyah	: Kara toprak.
safi	: Katıksız.
şükûfe	: Çiçek.
tûde-i zilâl-i siyeh-reng	: Siyah renkli gölgeler yığını.
nâ-ümid	: Ümitsiz.
dest-i asmân-i şitâ	: Kış semasının eli.
sansar	: Ağaçlık.
süt-re-i sefid	: Beyaz örtü.
rizân	: Dökülen, akan.
pûyân	: Koşmak, yüzmek.
bâd-ı hamûş	: Susmuş rüzgâr.
per-i sâf	: Saf kanat.
lerzan	: Titreyen.
girizan	: Kaçan.

elhân	: Sessizliğin tatlı mırıltıları, musikisi.
mezamir	: Zebur adlı kutsal kitabın sureleri veya Davut peygamberin Mizmar adlı sazla söylediği şiiirler.
ezhâr	: Çiçekler.
riyâz-i melekût	: Meleklerin bahçesi.
dest-i semâ	: Gökyüzünün eli.
dest-i kerem	: Cömertliğin eli.
dest-i şitâ	: Kışın eli.
berf-i sefid	: Beyaz kar.
elhân-i tuyûr	: Kuşların nağmeleri.

AÇIKLAMALAR

Sözcüklerle resim yapma amacıyla olan Cenap Şehabettin, Fransız parnasyenlerden etkilenir. Şair, tıpkı onlar gibi şiirinde bir tabloyu anlatır. Okuyucunun gözünün önünde manzara, resim gibi canlanır. Sembolistlerin de etkisiyle resim ve müziği şiirlerinde birleştirmeye çalışan şair, “Elhân-ı Şitâ”da bu isteğinin başarılı bir örneğini verir.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Okuduğunuz şiir, Servet-i Fünûn Döneminin zihniyetini taşımakta mıdır?
2. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Şiirde hangi ölçü, nasıl kullanılmıştır?
4. Şiirdeki benzetmeleri bulunuz.
5. Şiirde kullanılan yeni kavram ve imajlar hangileridir? Açıklayınız.
6. Şiirin yapısını inceleyiniz.
7. Şiirin temasını bulunuz.
8. Şiirin temasıyla Servet-i Fünûn Dönemi arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?
9. Her birimde ne anlatılmak isteniyor?
10. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.
11. Şiiri yorumlayınız.

Şiirde anlatılanları hayalinizde bir tablo hâlinde canlandırabildiniz mi?

EDEBİYAT BİLGİLERİ

Parnasizm

Realizm edebiyat akımının şiirdeki biçimine parnasizm denir. Parnasizm şiirdeki gerçekçiliktir. “Sanat için sanat” görüşünü benimseyen parnasyen şairler, duygudan çok tasvire, düşünceye, biçim ve söyleyiş güzelliğine önem vermişlerdir.

Sembolizm

Sembolizm, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra parnasizme tepki olarak doğdu. Önce Fransa’da başlayan bu hareket, kısa sürede bütün Avrupa’ya yayıldı.

Sembolizme göre gerçeği olduğu gibi anlatma olanağı yoktur. Bu nedenle dış dünyada gördüğümüz nesnelere bizde bıraktığı izlenimler anlatılır. Başka bir deyişle dış dünyadan aldığımız izlenimler, kişinin iç dünyasından geçirildikten sonra dışa yansıtılır. Bunun için birtakım sembollerden yararlanır.

Sembolizmde doğa değil, onun insan ruhunda bıraktığı izlenimler anlatılır. Sözler anlamları ile değil, yaratacakları ahenkle, müzikle önemlidir.

Sembolizmde kapalılığı sağlamak için mecazlardan ve sembollerden yararlanır. Paul Verlaine, Baudelaire bu akımın öncülerindedir.

Daha önceki ünite de incelediğiniz Tanzimat Dönemi şiirlerinden birini seçiniz. Bu şiiri incelediğiniz Servet-i Fünûn Dönemine ait şiirlerden biriyle karşılaştırınız. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri belirleyip maddeler hâlinde yazılı olarak sıralayınız.

MENSUR ŞİİR

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

“Mensur şiir” ifadesinden ne anlıyorsunuz? Sizce mensur şiir, şiirden farklı mı? Araştırınız.

BENİM OLSAYDIN

Benim olsaydın, ah bu mümkün olsaydı... Seni uzak, uzak, bu insanlardan pek uzak bir yere götürürdüm; öyle bir yere götürürdüm ki orada yalnız tabiatla kalırdık.

Denizle, semâ ile, sahrâ ile kalırdık... Sade ikimiz kalırdık...

Orada, yalnız ormanda yapraklarla inleyen medhûr rüzgârın, uzakta dalgalarla döğünen medhûş denizin, gökte şimşekleriyle gürleyen haşin yıldırımın sesiyle kalırdık... sade ikimiz kalırdık...

Sade ikimiz, unutmuş, unutulmuş, her türlü kayıddan âzâde iki mevcûd gibi yaşardık, ilk insanlar gibi yaşardık, benim olsaydın felâketlerine, merâretlerine, afetlerine tahammül için kuvvet bulur, hayatımın sebebini anlardım, benim olsaydın hayatı severdim.

Siyah İnciler
Mehmet Rauf

SÖZCÜKLER

sahra	.....	: Çöl.
medhûr	.....	: Terkedilmiş.
medhûş	.....	: Dehşetli.
âzâde	.....	: Başiboş, serbest.
merâret	.....	: Acılık, tatsızlık.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Şiirin temasını bulunuz.
2. Şiiri yorumlayınız.
3. Şiir hakkındaki düşüncelerinizi ifade ediniz.
4. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.

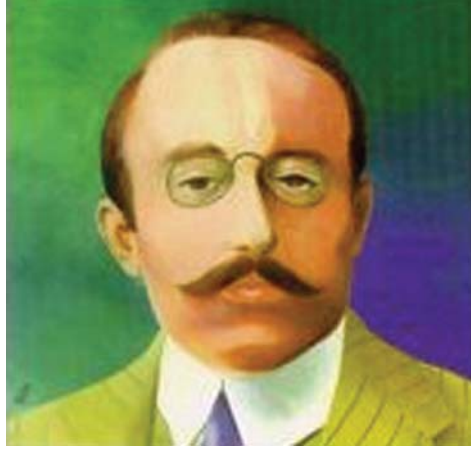
EDEBİYAT BİLGİLERİ

Mensur Şiir

Mensur şiirler, düz yazı cümleleriyle yazılmış şiirlerdir. Ses, söyleyiş ve tema bakımından şiirden farklı değillerdir. Şiirdeki vezin, kafiye gibi şekle ait önceden belirlenmiş sınırlayıcı öğeler bulunmaz. Mensur şiiri yazan kişi duygularını daha rahat ifade eder.

Mensur şiir, ilk olarak Fransa'da ortaya çıkmıştır. Türk edebiyatında ise ilk örnekleri, Şinasi'nin Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerdir.

Edebiyatımızda ilk başarılı örnekleri, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mensur Şiirler* adlı kitabıyla verir. Mehmet Rauf'un *Siyah İnciler* adlı eseri edebiyatımızın en başarılı mensur şiirler kitabı olarak kabul edilir.

MEHMET RAUF
(1875-1931)

Mehmet Rauf, Servet-i Fünûn Dönemi yazarlarından. 1875 yılında İstanbul'da doğdu. Bahriye Mektebini bitirdi, deniz subayı oldu. İstanbul'da elçilik gemilerinin irtibat subaylığını yaptı. 1908'de subaylıktan ayrılarak hayatını yazarlıkla kazandı. Cumhuriyet Döneminde çeşitli kadın dergileri çıkarttı, ticaretle uğraştı. 1931 yılında İstanbul'da öldü.

Mehmet Rauf, Halit Ziya Uşaklıgil'den sonra Edebiyat-ı Cedide Topluluğunun en önemli romancılarından. On altı yaşında iken, Halit Ziya'nın İzmir'de çıkarttığı *Hizmet* adlı dergide "Düşmüş" adlı ilk hikâyesi yayımlandı. Daha sonra *Mektep* ve *Servet-i Fünûn* dergilerinde roman, öykü, makale, şiir ve tiyatro metni yazdı. Mehmet Rauf'un edebî kişiliği, Fransız realist ve natüralist yazarlar ile Halit Ziya Uşaklıgil'in etkisinde gelişti. En önemli eseri edebiyatımızda ilk psikolojik roman olan *Eylül*'dür. Bu eserin yayımlanmasıyla ünü birden bire arttı.

Mehmet Rauf eserlerinde hep aşk konusunu işledi. Kişilerin ağzından ya kendi hayatını ya da duygu ve düşüncelerini anlattı.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (roman) *Eylül*; (hikâye) *Son Emel*, *Bir Aşkın Tarihi* ve *Üç Hikâye*; (mensur şiir) *Siyah İnciler*; (tiyatro) *Cidâl*, *Sansür*.

Bir düz yazı ile yazılmış metin bir de şiir örneği bularak incelediğiniz mensur şiir ile karşılaştırınız. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri belirleyip maddeler hâlinde yazılı olarak sıralayınız.

4. OLAY ÇEVRESİNDE OLUŞAN EDEBÎ METİNLER

A. ANLATMAYA BAĞLI EDEBÎ METİNLER

a. Hikâye

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Hayvanlar hakkında yazılmış hikâyeler okudunuz mu? Daha önce okuduğunuz hikâyeler hayvanların hangi yönlerini anlatıyordu? Okuyacağınız bu hikâye ile onları karşılaştırınız.

ZEVRAK'LA EBRU

Bir makalede kıymetli bir kalemden şu sözler çıkıyordu: «Bir eserin, hayatımızın filan veya filan zamanında okunmuş olması ne kadar mühimdir!» Bence bu kaideyi hayatımızın bütün vak'alarına tatbik etmek îcâbeder. İşte bende de öyle hâtıralar var ki, ancak hayâtımın filân veya filân zamanına ait oldukları için ehemmiyet alırlar.

Zevrak'la Ebru'nun o kadar ehemmiyetle hatıramda kalmış olmaları galiba bu hikmetin neticesidir. Zevrak'la Ebru!.. Bu iki isim bende Leylâ ile Kays isimlerine benzer bir teessür, belki daha samimî, daha derin bir teessür uyandırıyor.

Onları hayatımın en büyük mateminden sonra henüz matem yarasından akan kanlar taze iken tanıdım. Beni tedaviye muhtaç bir hasta gibi hısımlardan birinin sayfiyesine göndermişlerdi, benim için burası şefkat ve rikkatin tesliyet veren hararetleriyle bir nekahet yeri hükmündeydi. Etrafımda göz yaşlarıma iştirak eden kalblerin arasında acımı uyuşturan bir deva vardı.

Burası, dağ üstünde, büyük bir bahçe ortasında bir sayfiye idi ki, sabahtan akşama kadar güneşin mebzul ziyaları içinde çalkanarak, yahut geceleri berrak bir semâdan üzerine dökülen ziya çağlayanı altında yıkanarak aşağıda mâi sularını dar ufuklara, koyu yeşil dağ eteklerine kadar seren denize karşı, uzun bir hulyâ ile düşünüyor zannolunurdu.

Henüz yirmi yaşındaydım. Henüz aşk ve şiirin insanı dâima aldatan iki yalancı dost olduklarını tecrübe etmemiştim; Lamartine'in ve Musset'in şiirlerini elimden düşürmüyordum ve bunları, Zevrak'la Ebru'nun, bütün diğer refikleriyle beraber en ziyâde bu iki sevdâlının yanında okuyordum.

Sayfiye sahibinin büyük bir merakı vardı: Güvercin... Bu güzel, zarif, dâima âşık, minimini mahlûklar! Onların yarım saat aşklarına ve saadetlerine şâhid olduktan, bu küçücük mahlûkların küçücük kalbleriyle nasıl sevdiklerini, yaşamak lezzetini ne güzel bir şiir dersiyle etrafındakilere gösterdiklerini görüp hissettikten sonra onların dostu olmamak mümkün değildir.

Sabahleyin, erkenden, henüz sayfiye derin derin nefeslerle uyurken, ben, ayağımda terliklerle yavaş yavaş iner, bahçeye çıkar, henüz üzerlerinden şebnemleri uçmamış otların üzerinden geçerek, ta yukarıya, güneşe tamamıyla maruz olarak yapılmış kümese kadar giderdim.

Güvercinlerin zarif, pek hoş bir evleri vardı: Bir oda kadar, etrafı minimini hücrelerle memlû bir kümes, önünde parmaklıkla çevrilmiş ve tel kafesle örtülmüş, küçük bir bahçe kadar bir tenezzüh yeri, ötesinde berisinde etrafı delikli, ufak kıtada birer havuza benzeyen su kaseleri...

Sayfiyenin uykucularına mukabil kümesin minimini halkı da güneşten evvel uyanmış, dışarıya çıkmış, bahçelerinden, sabah güneşinin feyziyle beraber, küçük havuzlardan yavaş yavaş, dinlene dinlene su içmeğe başlamış bulunuyorlardı. Bütün kümes ferih, mes'ud, şatır bir hayat teranesiyle dolu idi: Gu! Gu!..

Yalnız bu terane zengin bir sevda neşîdesi kadar bütün aşk ihtiraslarına ve heyecanlarına tercüman olacak bir talâkat kesbederdi: Gu!.. Gu!.. O renk renk ipek göğüslerden, o yüzlerce âşık kalbinden çıkan bu garâm ve sevda teranesi kümesi büsbütün inleyen, her teli bir aşk kasîdesiyle terennüm eden azîm bir erganun haline getirirdi. Bununla o minimini yüreklerden ne samimî sadakat yeminleri çıkar, ne müessir sevda lâhinleri dökülürdü! Ben bir köşeye çekilir, bu kümes ahalisinden bazı saygısızlarının tecavüzünden masun tutulmak için parmaklıkta asılı duran iskemleyi alır, otururdum. Onlar artık bu sabah ziyaretlerine alışmışlardı, beni sevinçle dolu gözlerle istikbâl ederlerdi. Daha ben içeri girmeden mesrur bir kanat şakırtısı bütün kümesi bir heyecana boğardı. Onlar, ilk önce biraz uzakça, sonra yavaş yavaş küçük kanat darbeleriyle ince bacaklarının üstünde seke seke yaklaşarak, boyunlarının lâtif inhinasıyla mahabbetli ve niyazlı gözlerini bana dikerek etrafımı alırlardı. Benden her sabah bekledikleri lûfun yine tekrarını rica eden bu saf gözlerden müteşekkil önümde bir halka irtisam ederdi. O zaman ben, elimi uzatır, yanı başımda yem kutusunun kapağını açar, avuç avuç darı atardım.

Muvakkat bir zaman için beni unuturlar, basmaktan korkar gibi muhteriz adımlarla, o çakşırılı ayaklarının bir buseye benzeyen temâsıyla oradan oraya koşarak taneleri toplarlar, kursaklarının ilk hırsı biraz sükûn bulduktan sonra, esas düşüncelerine, o

bitmek tükenmek bilmeyen aşklarına avdet ederlerdi. Gu!.. Gu!.. Erkeklerde ufak bir çapkınlık, sadakate pek muvafık olmayan hafif bir sarkıntılık vardı. Fakat az süren bu karışıklıktan ve hiç bir zaman muayyen haddi aşmayan sırnaşıklıktan sonra çiftler ayrılır, ikişer ikişer karı koca herkes kendi aile saadetine avdet ederdi. Asıl bu ailelerin saadet sahnesi kümesin içinde hücrelerde idi. O zaman çok münâkaşa eden bu mes'ud mahlûkların hücreleri hemen her vakit dolu idi. Kimisinde henüz yatılmaya başlanmış yumurtalar, kimisinde henüz kanatlarına itimat olunmayarak yuvada doyurulan yavrular vardı. Bu çocuk babalarıyla analarını, rikkatten ağlamak arzuları hissederek, uzun uzun seyrederdim. Yuvalarda babalık ve analık silinir ve bu iki sıfat aynı vazifede imtisaf ederdi: Yuvaya hayat vermek... Ana, yemek serpiildiğini haber alınca babaya biraz müsaade ettikten sonra yuvasını terk ederek gelir, baba kalabalığın içinde onu hemen fark eder, açlığını unutarak acele bir pervâz ile yuvaya gider, boş kalan yeri işgal eder, ara sıra fedakârlıkta ikisinin arasında bir müsabaka cereyanı görülür, ama yuvadan ayrılmakta gecikirse baba gidip onu çıkmağa zorlar, baba orada lüzumundan ziyade kalmak isterse ana müsaade etmeyerek gelir, zorla yumurtalarının üstüne yatar. Bana her şeyden ziyade tesir eden bu baba ile ananın yavrularını doyuruşlarıydı, bir dakika kaybetmek istemeyerek acele yerler, koşarak bir iki yudum su içerler, birbiriyle müsabaka ederek yuvaya uçarlar, kendilerini bekleyen minimini pembe gagalara kendi gagalarını takarak kursaklarını, kursaklarıyla beraber bütün canlılarını, bütün mevcudiyetlerini yavrularının kursaklarına boşaltırlardı.

- O! Bu beliğ müessir aile şefkati! Bu aşk, sadakat, babalık analık duygusu, vazife levhaları! Bunlar insanlar için ne güzel dersler teşkil ederler. Aile saadetine yüksekliğini ne müessir bir lisan ile söylerler!..

Ben burada, bu mesut köşede, hayatı, kendimi, husûsiyle insanları unutarak saatlerce seyreder, düşünür, ruhumun taze elemiyle, insanlıktan çıkarak işte böyle mesut bir güvercin olmak isterdim.

Mesut? Fakat her vakit değil. Onların da insanlar, bedbaht insanlar gibi matemleri, ölüm matemleri, sevda matemleri vardı. İşte Zevrak'la Ebru'nun hatırası benden böyle bir sevda matemi uyandırdı.

Güvercin sahibinin, önüne geçilmez, galebe çalınamaz bir merakı vardı: İkide birde tuhaf çeşitlerden yavrular almak için çiftleri birbirinden ayırır, Sami'nin erkeğini Kesme'nin dişisine, ötekinin dişisini berikinin erkeğine eş etmek için onları yeni sevdalarıyla mahfî ve mestur birer zifaf yerine kapardı. Bir gün bu merakına Zevrak'la Ebru hedef oldu. Çırpınarak itiraz ettim. Onlar, kümesin en genç, en âşık, en mesut hatta en güzel çiftiydi. Onlara ilişmek bir parça da bana ilişmek gibiydi. O, mutlaka fikrinde galebe çalmak için öyle sebepler buldu ki, bana mağlûp olmak lâzım geldi. Ebru gök mâi bir erkekle, Zevrak bir dişi sarı ile kapandılar. O, bana bu aşk faciasından beklenen neticenin hemen zaferini ilan eden bir sesle: «Bakınız, ne güzel yavrular alınacak!..» diyordu.

Ben artık bütün kümesi unutmuştum; yalnız bu mahbus çiftlerle meşgul oluyor, şu hicran devresinde onların biçare mecruh kalblerini hisse çalışıyordum. Zevrak'la Ebru'ya verilen yeni eşler, eşsizdiler. Kendilerinin mahremiyeti dairesine tahsis olunan yeni eşlere hemen sevda ihsas etmek gayretine düştüler: Gök mâi, Ebru'nun etrafında kuyruğunu sürterek, göğsünü şişirerek yaşamak sevmek demek olduğunu izaha çalışıyor, yarı, muhteriz taşkınlıklarla Zevrak'ın boynunu gagalıyordu. Fakat ötekiler güya ağlıyorlardı. Kafesin köşesine büzülmüş, başlarını içeri çekmiş, ağır ağır kapanarak artık hayatı görmemek isteyen gözleri bulanmış, yemek içmek bile düşünmeyerek, mateme uğramış bedbaht sevdalarına sâkit yaşlar döküyorlardı.

Bir sabah. Ebru'nun kafesinde hayret edecek bir şey gördüm: Ebru yeni âşıkının ağzını öpüyordu. Nasıl? Ebru, sen de, ah, minimini kadın, sen de o sadakat yeminlerini unutan kadınlara benziyordun, değil mi?

O gün güvercin sahibine anîf bir sesle haber verdim: «Şimdi artık Ebru'yu çıkarabilirsiniz, yeni âşıkıyla uyuşuyor.» O güldü, ötekini sordu: «Zevrak, Zevrak ne yapıyor?» Şüpheli bir sesle: “Şimdilik hâlâ düşünüyor!” dedim.

Bunu şüpheli bir sesle söylediğime ne kadar hata etmişim! Zavallı Zevrak! İşte senin hatırandan aflar diliyorum. Fakat o vefasızdan sonra nasıl hükmedebilirdim ki yeni mâşukanın bütün teslîyetleri, bütün okşayışları neticesiz kalacak, sen haftalarca o sevda faciasının, o hıyanetin matemleriyle yüreğinin yaralarını zehirleye zehirleye, her dakika bir parça daha ölecek, bir parça daha bu hayattan, bu hayatın yalan, aldatan saadetlerinden kaçarak, eriyeceksin, biteceksin?..

Evet, Zevrak, teverrüm etti, hiç bir şey değil, teverrüm etti; ne yanındakine, ne kafesin bir tarafından görünen semâya, hatta kafesin ters tarafından gelerek kayıtsız, fütursuz bir nazarla içeriye bakmaya çalışan Ebru'nun gölgesine bile küçük bir iltifat niğâhını israf etmeyerek hep o köşesinde ıslanmış bir kuş mazlûmiyetiyle can çekişerek, Zevrak, bir gün son nefesiyle gagasını açtı. Bir küçük şikâyet sesi, ufak bir gu!.. bile çıkarmadan öldü.

Halit Ziya UŞAKLIGİL
Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı 3
 Nihat Sami BANARLI

SÖZCÜKLER

teessür	: Üzülme, üzüntü.
hısım	: Akrafa.
sayfiye	: Yazlık ev.
rikkat	: İncelik, naziklik.
nekahet	: Hastalıktan sonra iyi duruma geçme.
mebzûl	: Bol, çok.
refik	: Arkadaş, eş.
memlû	: Dolu.
tenezzüh	: Gezinti.
mukabil	: Karşılık olarak.
terane	: Ezgi, nağme, şarkı.
neşide	: Şiir.
talâkat	: Düzgün söz söyleme.
kesbetmek	: Kazanmak, elde etmek.
garâm	: Aşk.
müessir	: Dokunaklı.
lâhin	: Şarkı.
masun tutulmak	: Korunmak.
istikbâl etmek	: Karşılama.
ihinâ	: Eğilme, bükülme.
mütüşekkil	: Meydana gelmiş, oluşmuş.
irtisâm	: Resmi çizilme, resmi çıkma.
muvakkat	: Geçici.
muhteriz	: Çekingen.
çakşır	: Kuşların ayağında bulunan ve süs gibi görünen tüy.
bûse	: Öpücük.
avdet etmek	: Dönmek, geri gelmek.
muayyen	: Belli, belirli.
rikkat	: İncelik, naziklik.
beliğ	: Anlaşılır.
galebe çalmak	: Yenmek, üstün gelmek.
mahfî	: Gizli.
mestur	: Kapalı, gizli.
mecruh	: Yaralı, incinmiş.
tahsis	: Ayırmak.
ihsas etmek	: Sezdirmek, ima etmek.
bedbaht	: Mutsuz, talihsiz.
sâkit	: Sessiz, susmuş.
anîf	: Sert, kaba.
mâşûka	: Sevilen, aşık olunan (kadın).
tesliyet	: Teselli verme, avutma.
teverrüm	: Verem olma.
fütursuz	: Çekinmez, umursamaz.
nigâh	: Bakış.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Hikâyede olay örgüsü nasıl düzenlenmiştir?
2. Kişilerin ve kuşların özelliklerini söyleyiniz.
3. Olay nerede geçmektedir? Bu yerin özelliğini ve işlevini açıklayınız.
4. Olay ne zaman gerçekleşmektedir?
5. Metnin temasını bulunuz.
6. Olay kim tarafından anlatılmaktadır? Anlatıcının bakış açısını açıklayınız.
7. Metinde geçen tasvir ve tahlillere örnek veriniz. İşlevini açıklayınız.
8. Metinde nasıl bir dil kullanılmıştır?
9. Metni yorumlayınız.
10. Hikâye hakkındaki duygu ve düşüncelerinizi ifade ediniz.

b. Roman

Bu ünite de bir bölümünü okuyacağınız *Aşk-ı Memnu* ve *Eylül* adlı romanları temin edip tamamını okumaya çalışınız.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Realizm ne demektir? Servet-i Fünûn Dönemine gelinceye kadar bu akımın etkisinde yazılan eserler var mıdır? Önceki bilgilerinizi hatırlamaya çalışınız ve araştırınız.

AŞK-I MEMNU

(Adnan Bey kırk kırk beş yaşlarında hâli vakti yerinde bir adamdır. Eşini kaybettiği için kızı Nihal ve oğlu Bülent' le birlikte sakin bir yaşam sürmektedir. Bir gün Göksu' ya yaptıkları gezintide Melih Bey takımı diye bilinen Firdavs Hanım' la tanışır. Firdavs Hanım, iki kızı ile birlikte yaşayan zevk ve eğlenceye düşkün bir kadındır. Adnan Bey bu ailenin kızı Bihter ile evlenir. Bihter, Adnan Bey' le arasında yaş farkı olmasına karşın, surf zenginliği yüzünden bu evlenmeye razı olmuştur.

Bihter' in eve gelmesiyle konakta yeni bir düzen başlar. Bu yeni uygulama çok duygulu biri olan Nihal' i üzer, ancak o üvey annesinden çok bakıcısıyla ilgilenir.

Bihter evde her şeye sahip olmasına karşın yine de mutlu değildir. Bu arada konağa sık sık gelip giden biri vardır. Adnan Bey' in yeğeni Behlül. Behlül, Bihter' e kur yapmaktadır. Böylece Bihter ile Behlül arasında yasak bir aşk (aşk-ı memnu) başlar. Kısa bir süre sonra Behlül bu aşktan bıkar ve İstanbul' un eğlence hayatına döner. Eğlence hayatından da bıkan Behlül, Adnan Bey' in kızı Nihal' le evlenmek ister. Bihter bu evlenmeye razı olmaz. Kırılan kadınlık onurunu kurtarmak için Behlül' den öç almak ister.

Sonunda her şey anlaşılır. Bihter kendini öldürür, Behlül de kaçır. Nihal de hayalleri kırılmış olarak eski günlerindeki gibi yaşamak için babasıyla beraber birbirlerine söz verirler.)

Aşağıdaki parçada, Bither'in annesiyle Nihal'in evliliği konusundaki konuşmaları anlatılmaktadır.

Firdevs Hanım biraz doğruldu:

— Adnan Bey'in zihnine bu düşünceyi koymak için pek çok sebepler buldum, fakat onu çıkarmak için bir sebep görmüyorum.

Bihter cevap vermeden evvel acı bir tebessümle baktı, sonra gözleri annesinin gözlerinde;

— Pekâlâ bilirsiniz ki bu evlilik mümkün değil, dedi.

Firdevs Hanım bir hayret haykırışını zaptedemiyordu.

— Aa! Ben bilakis bu derece mümkün bir evlilik tasavvur edemiyordum; hatta, yanılmıyorum zannederim, yine sen, evet, sen, burada, bundan ilk bahsettiğimizde, Nihal'le Behlül arasında bir evliliği pek tabi buluyordun.

Bihter bu tarz konuşmadan birden sıkıldı:

— Anne, dedi; açık konuşalım, olmaz mı? Siz pek iyi bilirsiniz ki karar verdiğim şeylere hiçbir kuvvetle galebe çalınamayacak inatlarım vardır. Bu evlilik olmayacak, bunun için şimdiden her şeye karar verdim.

Firdevs Hanım sadece:

— Neye, dedi.

Bihter artık hiddetleniyordu, yanaklarına belirsiz bir kızılılık fışkırıyor, dudaklarında ufak bir titreme başlıyordu; sabırsızlanmışçasına bir hareket ederek:

— Konuşmanın uzamasını istiyorsunuz, öyle mi? Peki öyle olsun, dedi ve gözlerini annesinin gözlerinden ayırmayarak, şimdi o, dudaklarının daima bir gülümsemeyle beliren çukurunda bir ıstırabın küçülmesiyle korkusuzca ekledi:

— Bakınız ne yapmaya karar verdim. Bugün, bu saatte sizden beklenen şeye muvafakat etmeyecek olursanız, hiç ses çıkarmamak, onun, bilirsiniz a kimin, damadınızın dönmesini beklemek ve gidip ona demek ki: “Siz kızınızı Behlül'e veriyorsunuz; pek güzel, fakat o, işte hemen bir seneden beri karınızın âşığıdır!”

Bihter tane tane, yavaş yavaş, gayet tabi bir şey söylercesine annesinin gözlerinden ayrılmayan gözlerinde gittikçe güçlenen vahşi bir gülümsemeyle devam ediyordu. Firdevs Hanım'ın dudaklarında bir alay belirliyordu, kızını devam etmekten men eder bir hareketle doğrularak dişlerinin arasından:

— Utanmaz, dedi.

O zaman Bihter devam ederek ekledi:

— Kocamın yüzüme atılmasına engel olarak diyeceğim ki: “Yok, ne için hiddet ediyorsunuz? Karınızın Firdevs Hanım’ın kızı olduğunu biliyordunuz ki onun yanında bir de Behlül bulundu. Bilâkis bu kadına teşekkür ediniz ki bugün size gelip ‘Kızınızı bu adama vermeyiniz ve bu kadını, annesiyle özellikle beraber evinizden kovunuz!’ diyor.”

Bihter sustu, anne ile kız bu defa bütün yırtıcılıklarıyla bakışıyorlardı. Yarım dakikalık bir sükût ile göğüsleri şişkin durdular; Firdevs Hanım’ın kilitlenmiş zannolunan dişlerinin arasından soğuk bir kelime daha çıktı:

— Terbiyesiz!

Bihter derhâl cevap verdi:

— Yok, üstelik, sizden alınan terbiyeyi inkâr etmiyorum zannederim. Özellikle size yeni bir şey öğrenmiş de olmuyorum. Ne Firdevs Hanım’ın kızı olduğumu, ne de Behlül’le aramızda bir münasebet bulunduğunu bilmez değildiniz. İtiraf ediniz ki bu evlilik bir parça da, hatta tamamen, o münasebeti bildiğiniz için icat ettiniz. İster misiniz artık bir barış anlaşması yapalım? Madem ki benden sonra Adnan Bey sizi almayacak...

Firdevs Hanım hiddetinden boğuluyor gibiydi, haykırdı:

— Bihter!

Bihter elini uzattı:

— Hizmetçilere duyurmak hiç hoş bir şey değil. İsterseniz sizinle anne kız meseleyi hâlledeyim. Bakınız size ne şartlar teklif ediyorum: Behlül buradan gidecek acı bir manayla başını sallayarak tekrar etti evet, buradan gidecek. Bir daha dönmek üzere... Siz bunu iki kelime ile yaparsınız. Evliliği, o zaten bir oyuncaktı, tahta parçalarından yapılmış bir şey; parmağınızın ucuyla dokunsanız...

Firdevs Hanım:

— Lakin yanılıyorsun, dedi, onlar birbirini seviyorlar, bu evliliği bozmak hiç kolay değil.

Bihter sesinin kesinlikle cevap verdi:

— Kolay olmasa bile, mademki birbirini seviyorlar, özellikle bunun için bu evliliği bozmak lazım geliyor... Sonra birden bütün ümitsiz aşkın, ruh ıstırabının taşıveren heyecanıyla bu defa o haykırarak:

— Lakin, Yarabbi, anlasanız a, ölüyorum, ben işkenceler içinde kıvrılırken onların

saadetlerinden ölüyorum.

Bu, zaptolunmamış bir feryat idi; bu feryattan sonra bütün kuvvetleri söndü, artık gizlenmeye kuvvet bulunamayan bir ıstırapın feryadıyla annesinin dizlerine atıldı ve hüngür hüngür ağladı, ağladı...

(Kısmen yalınlaştırılmıştır.)

Halit Ziya UŞAKLIGİL
Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman
Cevdet KUDRET

SÖZCÜKLER

galebe çalmak	: Üstün gelmek.
saadet	: Mutluluk.
sükût	: Sessizlik.
tasavvur	: Düşünme.
tebessüm	: Gülümseme, tatlı davranma.
zan	: Sanı.

AÇIKLAMALAR

Aşk-ı Memnu, yasak aşk demektir. Halit Ziya Uşaklıgıl'ın en olgun eserlerinden olan bu romanın konusu Boğaziçi yalılarında zengin aileler arasında geçmektedir. Bu konuda yazar şöyle demektedir:

“Aşk-ı Memnu yazılırken İstanbul'un belli çevrelerinde, özellikle Boğaziçi'nde Melih Bey takımını andıran aileler vardı. Nitekim bugün de öyledir. Yazar, bunları uzaktan yakından bilir ve tanırdı. Hayalinde birikmiş karmakarışık izlenimler vardı. Bunları billurlaştırarak bir toplam çıkarmak için imgelemine kamçılama yeterdi. Bu, demek değildir ki, Aşk-ı Memnu gerçekte var olan birtakım yüzlerden kopye edilmiştir. Eserde birçok kişi vardır. Bunlardan hiçbiri belli birtakım kişilerin benzeri değildir. Ama genel toplamı ile birçok kişilerden eğretilenmiş dağınık parçalardan birleşen bir varlıktır. Doğruluğu da bundan ibarettir. Örneğin, eserin başlıca kişilerinden biri olan Behlül, benim özelliklerini tanıdığım bir, iki, belki üç gençten toplanmış bir gençtir. Filan ve falana az çok benzer, ama yüzde yüz filan değildir. Firdevs Hanım ve kızları, hele Nihal ve babası, bunlar da öyle... Olaya gelince: O, bütünüyle hayal ürünüdür. Bir kez hayal, bu çeşitli kişileri o olayın içine atıp da yaşatmaya başlayınca, hele sanatçı, olayın çeşitli evrelerinde kişilerin her birinde belirip onları aynıyle bir sahne sanatçısı gibi oynatınca, artık hikâye canlı bir levha olarak kendi kendine bir hayat kazanmış olur.”

Eserde aşktan başka kaygıları olmayan, Batılı tarzda yaşayan hazır yiyici kişilerin hayatı anlatılmıştır. Yazar betimlemelere ve ruh çözümlemelerine yer vermiştir. Bunları ele aldığı olayların ve karakterlerin gelişimini sağlayacak şekilde kullanmıştır. Bu bakımdan gerçekçi bir eserdir.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Servet-i Fünûn Döneminin sosyal, siyasal ve kültürel hayatı metne nasıl yansımıştır?
2. Kişilerin olay içerisindeki işlevini ve özelliklerini söyleyiniz.
3. Bihter hangi duygular içerisinde?
4. Firdevs Hanım ile Bihter niçin tartışıyor?
5. Bihter, Nihal'in evlenmesine niçin karşı çıkıyor?
6. Metnin temasını bulunuz.
7. Olay kim tarafından anlatılmaktadır? Anlatıcının bakış açısını açıklayınız.
8. Metinde geçen tasvir ve tahlillere örnek veriniz. İşlevini açıklayınız.
9. Okuduğunuz roman yazıldığı dönemi temsil etmekte midir? Nasıl?
10. Metni yorumlayınız.

EDEBİYAT BİLGİLERİ

Realizm

Realizm, 19. yüzyılın ikinci yarısında romantizme tepki olarak doğmuş bir edebiyat akımıdır.

19. yüzyılda deneysel bilimlerin gelişmesiyle oluşan realizm, insanın ve toplumların hayatının bütün oluş çizgilerini nedenleriyle görmek, göstermek isteyen; yani gerçeği olduğu gibi anlatmayı amaç edinen bir akımdır.

Realist eserlerde duygular, okuyucuda gerçeklik fikri uyandıracak tahlil ve tasvirlerle anlatılır.

Fransa'da ortaya çıkan realizm, bütün dünya edebiyatlarını etkilemiştir. Honore de Balzac, Guy de Maupassant, Stendhal, Tolstoy, Dostoyevski, Çehov realist yazarlardandır.

“Açıklamalar” bölümünde okuduğunuzdan da yararlanarak realizm akımının romana nasıl yansıdığını açıklayınız.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Psikolojik roman ne demektir? Türk edebiyatında bu türde yazılmış eserler var mıdır? Araştırınız.

EYLÜL

(Süreyya Bey'le Suad Hanım beş yıldan beri evlidirler. Bakırköy'deki evlerinde sakin bir yaşam sürerler. Ancak Süreyya her yaz "bu taş ocakları" diye nitelendirdiği evden sıkılır. Suad da kocası Süreyya'nın mutlu olması için Boğaziçi'ndeki Yenimahalle'de küçük bir ev kiralar ve buraya taşınırlar. Her ikisi de çok mutludur. Süreyya'nın arkadaşı Necip de bu mutluluğa katılır. Sık sık gelip yanlarında kalmaktadır.)

Necip, Suad'ı vefası, kadınlığı ve şefkati bakımından beğenmektedir. Bu beğenme günün birinde derin bir aşka dönüşür. Necip içten içe duyduğu bu sevgiyi gizlemektedir. Bir gün dayanamaz ve piyanonun üzerinde duran Suad'ın eldivenin tekini çalar. Sonunda hastalanır. Humma nöbetleri arasında eldiveni çaldığını söyler. Bunu öğrenen Suad eldivenin öteki tekini de verir. Böylece karşılıklı birbirlerine duygularını söylemiş olurlar. Fakat Necip ne arkadaşı Süreyya'ya ne de Suad'a, Suad da kocasına hıyanet edecek yaradılıştaki insanlar değildir. Bu aşk her ikisinin de içinde yaşar.

Kış gelince yine konağa taşınırlar. Her iki âşık da dayanılmaz acılara direnir, nefislerini yenerler. Bir gün konakta bir yangın çıkar. Suad içeride kalmıştır. Necip onu kurtarmak için alevlerin arasına dalar ve ikisi de yanar.)

Aşağıdaki bölümde Beykoz Çayırı'na yapılan bir gezinti anlatılmaktadır.

Çayırı bütün bütün تنها buldular, ağaçların gölgeleri, yarı bulutlu sema altındaki

çayır soluk, boynu bükük idi. Yalnız son yağmurların ve dünkü güneşin verdiği bir tazelik ile üzgün bir yeşillik vardı; onlar çayırın bu rengindeki güzellikten bahsederlerken Suad çınarlardan sarı, kuru düşen yaprakların kapladığı yollarda yağmurlarla ıslanarak hasıl ettikleri çamura, bu çürümüş yapraklara bakarak “İşte!” diyordu...

Necip etrafına bakınarak “Havanın rengi gitgide soluyor.” dedi.
Ve bastonuyla karşıdan ağır ağır yükselen bulut yığınlarını gösterdi, Süreyya:

—Ey ne olacak, dedi; geçenki havaları düşünsene... Ne idi o yağmur, o rüzgâr?..

—Amma dün ve evvelki gün ne kadar parlaktı, bir yaz günü gibi..

—Buna sonbahar demişler! Bu kadar güzellik ve sıcaklık verdikten sonra eylülde daha ne beklenir? Malum ya, eylül hüzün ve yas ayıdır.

Bu söz üzerine Suad’a, hayatının bu anı, ömrünün, kadınlığının eylülde gibi geldi, eylülde.. Öyle bir ay ki, geçen her güzel günü için ona minnettar olmak lâzımdır. Eylül eser ve hasret ayıdır, içine birkaç günlük kış hücumundan acı düştüğü için, insan o güzel havaların, devamlı yazın artık geçtiğini anlayıp esef eder ve hasret çeker...

Kendi hayatı da böyle değil miydi? Son günlerin güzelliğinden sonra şimdi yine imkânsızlığa, hüzün ve iç sıkıntısı düşmemiş miydi? Tıpkı şimdi düştüğü gibi, yaz da farkına bile varmadan, nasıl elinden saadeti kaçırap ilk kış hücumuyla acınma ediyorsa, o da demin anlayıp eski günlerin hasretini çekmemiş miydi? Hayata yeni baştan başlamak arzusu, bugün tekrar yaz olsun isteği gibi bir şey değil miydi? Bir senedir onu harap eden endişelerin, acıların ne olduğunu artık iyice anlıyor: “İşte benim eylülüm!” diyordu.

Eylül! Henüz renk ve güzel kokular bitmiş, fakat baharın bol renkleri hissedilmez şekilde kaybolmuştu. Bu kayboluşta geri gelmek ister bir tavır vardı amma, bu hoş, acı, hırçın bir tavır idi ve buna rağmen baharın rengi soluverdi. Artık uyanmış, tabiatın ruhunu görüyordu, yaprakların nasıl sararmış, bir çoğunun düşüp çamurlarda çürümüş olduğunu görüyor ve şimdi, hava ne kadar güzel olsa, ne kadar çekici, bu renk ve güzel kokuların, ne kadar vefasız ne kadar ele avuca sığmaz, elde iken kıymeti bilinmemiş, öylece harcanmış bir hazine olduğunu acı acı görüyordu. İşte artık ne bir çiçek kalmıştı ne de güzel bir koku... Artık tahammül de kalmamıştı, hepsi çürümüştü... Evvelde yağsa umursamazlardı, yağmurdan sonra yeni bir hayat, yeni bir tazelik gelirdi: Şimdi ise... İşte yağmur, işte kış her şeyi çürütüyordu. Her şeyi...

Evet her şey çürüyor, her şey... İnsanlar çürümeyecekler mi? Eylülde, sanki bahara hasret çeken üzgün bir tazelik, sanki üzerine çöken kışın, kendini mahvetmek isteyen sonbahara rağmen devam etmek, yine bahar olmak mücadelesi vardır; fakat bunun muhtaç olduğu şeylerden mahrumdur ve kendisinde de dayanma gücü kalmamıştır, tabiat da bunu anlamış gibi acı bir düşünceyle üstüne çöken ıssızlığın, matem altında ezilerek durur. Ne kadar uğraşırsa uğraşsın, ne kadar dayanabilirse dayansın kışın galip

geleceği, artık her şeyin, her ümidin bittiğini buna tahamül lâzım geldiğini anlamaktan doğan bir takatsızlık ile ağlar... Ne renk ne de güzel koku... İşte yapraklar ölüyor... Rüzgâr insafsız, yağmur inatçı; her şey çürüyor, oh! Her şey çürüyor!

O zaman eylül kendine, tabiatta ilk yılgınlık ayı, ölümlülüğü ilk his ayı, ilk faydasız ve acıklı mücadele arzusu gibi hayatın ne olduğunu anlayıp farkına varılmadan geçen güzel geçmişin hasretiyle ilk boynu bükülen ay gibi göründü.

Ayaklarının altında çamurlanmış çürük yapraklara bakarak “Evet her şey çürüyor, demek biz de çürüyeceğiz.” diye düşündü.

Demek ki çürüyecekti, o da çürüyecekti? Böyle, hiç bir mutluluk gelmeden, daha henüz beklerken, özellikle hayatının nasıl boş geçmiş olduğunu anladıktan sonra, artık bir şey de yapmak mümkün olmadığını görerek; böyle çürümek, bitmek ona pek insafsızca, pek acı geliyordu.

Eylül
Mehmet Rauf

SÖZCÜKLER

esef	: Üzüntü.
hasıl etme	: Oluşturma, meydana getirme.
mülâza	: Düşünce.
nazar	: 1. Bakış, bakışma 2. Göz değmesi.

AÇIKLAMALAR

Eylül, Türk edebiyatında yazılan ilk psikolojik romandır. Bu eserde yazar, olaylardan çok, kişilerin olaylara karşı tepkisi üzerinde durmuştur. Kişilerin olaylar karşısındaki ruhsal durumları, ayrıntılarıyla işlenmiştir.

Eylül'de aşktan başka kaygıları olmayan hazır yiyici insanların yaşamı anlatılmıştır. Eserde; Suad, Süreyya ve Necip arasında sonbahar, havanın durumu, Boğaziçi'nin doğal güzellikleri, aşk ve müzik gibi konular konuşulur.

Suad ile Necip'in arasındaki soyut aşk anlayışı somut bir yangınla bitirilir.

Eserde, Necip'in duyguları ile yazarın duyguları arasında bir ilgi vardır. Yani yazar kendi duygularını Necip'in ağzından söyletmiştir.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Servet-i Fünûn Döneminin sosyal, siyasal ve kültürel hayatı metne nasıl yansımıştır?
2. Kişilerin olay içerisindeki işlevini ve özelliklerini söyleyiniz.
3. Suad yaşamı ile eylül ayı arasında nasıl bir ilgi kuruyor?
4. Metnin temasını bulunuz.
5. Olay kim tarafından anlatılmaktadır? Anlatıcının bakış açısını açıklayınız.
6. Metinde geçen tasvir ve tahlillere örnek veriniz. İşlevini açıklayınız.
7. Okuduğunuz roman yazıldığı dönemi temsil etmekte midir? Nasıl?
8. Metni yorumlayınız.
9. “Eylül” ne tür bir romandır? Neden?

Mehmet Rauf hangi türlerde eserler yazmıştır? Eylül ne tür bir romandır?

Daha önceki ünite de incelediğiniz Tanzimat Dönemi romanlarından birini seçiniz. Bu romanı incelediğiniz Servet-i Fünûn Dönemine ait romanlardan biriyle karşılaştırınız. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri belirleyip maddeler hâlinde yazılı olarak sıralayınız.

5. SERVET-İ FÜNÛN EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Ünite boyunca Servet-i Fünûn Edebiyatının öğretici metinlerinden, coşku ve heyecanı dile getiren metinlerinden (şiir) ve olay çevresinde oluşan edebî metinlerinden farklı örnekler incelediniz ve çeşitli bilgiler edindiniz. Bu örneklerden ve bilgilerden yararlanarak Servet-i Fünûn Edebiyatının genel özellikleri hakkında tahminlerde bulununuz.

Servet-i Fünûn Edebiyatının Genel Özellikleri

1. Aydın kimselere seslenildiği için ağır bir dil kullanılmıştır. Hatta sözlükler taranarak konuşma dilinde hiç bulunmayan sözcükler tercih edilmiştir.
2. Ölçü olarak aruz ölçüsü kullanılmıştır. Türkçe, aruza başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Özellikle aruzun (ölçünün) anlatılan konuya uygunluğuna önem verilmiştir.
3. Kulağa göre kafiye anlayışı benimsenmiştir.
4. Nazım birimi olarak mısra (dize) kullanılmıştır. Divan şiirindeki anlamın beyitte tamamlanması anlayışı bırakılarak anlam dizeden dizeye geçmiştir. Hatta dizenin ortasında başka bir cümle (mısra) başlatılmıştır. Bu şekilde şiir, düz yazıya yaklaştırılmıştır.
5. Anlamın beyitte toplanması yerine, anlam tüm şiire yayılmıştır. Parça güzelliği yerine bütün güzelliği ön plana çıkmıştır.
6. Divan Edebiyatının biçimleri bırakılıp Fransız edebiyatından sone ve terzarima gibi nazım biçimleri alınmıştır.
7. Divan Edebiyatının müstezat nazım biçimi, serbest müstezat adı ile yeni bir biçim kazanmıştır.
8. Toplumsal temalara değinilmemiş; aşk, doğa güzellikleri, merhamet ile günlük temalara yer verilmiştir (Toplumsal temalara sadece *Servet-i Fünûn* dergisi kapandıktan sonra Tefik Fikret değinmiştir.).
9. Şiirde simbolizm ve parnasizmin, hikâye ve romanlarda realizm akımının etkisinde kalınmıştır.
10. Tanzimat ile başlayan yeni nesir giderek gelişmiş, özellikle roman ve hikâye türlerinde başarılı örnekler verilmiştir.

11. Dönemin siyasal baskısı nedeniyle tiyatro türü pek gelişmemiştir.

12. Romanların konuları İstanbul'daki aydın çevrelerin yaşamından, hikâyelerin konuları ise halktan kişilerin yaşamından alınmıştır.

13. Eserlerin işlenişinde kişilerin özellikleri, ruhsal durumları ile çevre arasında bağlantı kurulmuştur. Bu bakımdan gözleme önem verilmiştir.

Servet-i Fünûn Edebiyatının Tanzimat Dönemi Edebiyatından ayrılan yönlerini maddeler hâlinde yazılı olarak sıralayınız.

FECCR-İ ÂTÎ TOPLULUĞU (1909-1912)

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Fecr-i Âtî Topluluğunun Kuruluş Bildirisi'nin Türk Edebiyatı içerisindeki önemini biliyor musunuz? Araştırınız.

FECCR-İ ÂTÎ TOPLULUĞU'NUN KURULUŞ BİLDİRİSİ

Şimdiye kadar memleketimizde edebiyat kelimesinin taşıdığı ehemmiyet ve ciddiyeti anlayan ve bu ehemmiyeti halka anlatan, tereddüt etmeden söyleyebiliriz ki pek az kimse gelmiştir. Edebiyat tarihimizi tetkik edersek en parlak devirlerde bile edebiyatın manasındaki genişliğin bütünüyle anlaşılıp anlatılmadığını görürüz. Onun için bizde sanat ve edebiyat, daima boş vakitlerin güzel bir arkadaşı olmaktan fazla bir ehemmiyet alamamış ve bunların nasıl hissî terbiyenin gelişmesine hizmet etmek yoluyla bir milletin gelişmelerine önder olduğu takdir edilememiştir. Eski devirlerden ayrılıp günümüze doğru gelince telkin şeklinin yavaş yavaş değişikliğe uğradığını görüyoruz. Kemâl Bey ve çağdaşları birçok münasebetle bu konudaki fikirlerini söylemişlerdir. Kemâl Bey'in "Edebiyatsız millet, dilsiz insan gibidir." sözü meşhurdur. Fakat kamuoyunu anlamamaktan ve anlamak için hiçbir ciddi ve iyilik sever rehber bulamamaktan ileri gelen kayıtsızlığına böyle bir cümlelerin çare olması elbette mümkün değildir. Bu zamana mahsus edebiyatların da bu hususta hizmetleri görülmekle beraber, Osmanlı kamuoyunun bu rehberi kesin olarak bulduğu tarih, itiraf etmeli ki Edebiyat-ı Cedîdenin genç ve faal zekâlarının Servet-i Fünûn sahifelerinde ilk mesleklerini tesis ettikleri zamana rastlar. Bu edebî topluluğun ileri gelenleri o derginin sahifelerinde çevresini aydınlatan bir parlayan manzume vazifesini görüyordu. Hürriyetin ilanıyla yeniden ziyalarına intizar edildiği zaman ise pek az istisna ile artık onlar eski hayallerinin kraliçesi olan sanat ve edebiyata karşı bir ilgisizlik karanlığına bürünmüşler. Bunu söylemekle bizden evvel gelenlere itiraz arzusunda değiliz. Zira onların edebiyatımıza ettikleri hizmeti takdir etmemek her hâlde kıymet bilmezlik olur. Biz onlara mazideki meslekleri için teşekkür ile hâl ve istikbale göz atacağız.

İşte bu istikbale bakmak azim ve niyetiyle Fecr-i Âtî teşekkül ediyor. Fecr-i Âtî üyesi, kendilerine herkesten ziyade edebiyatperest ve azimli olmaktan fazla bir kıymet ve ehemmiyet vermemekle beraber temelini attıkları kurumu bu ilim ve edebiyat çölünde zümrüt renkli bir gölgelik hâline gelmesini beklerken şimdilik Avrupa'daki benzerlerinin küçük bir örneğini temsil ve göstermeye çalışacaklardır. Lisanın, edebiyatın, edebiyat ve sosyal bilimlerin ilerlemesine hizmet etmek, ayrı ayrı şurada burada beliren kabiliyetleri bünyesinde toplayarak birlik ve toplanmanın meydana getireceği kuvvet ve olgunlukla, fikirlerin çatışmasının parlatacağı hakikat şimşegi fikirleri aydınlatmaya çalışmak: İşte Fecr-i Âtî'nin istek ve azminin gayesi.

Fecr-i Âtî üyelerinin çalışmalarından meydana gelecek bir kütüphane kurulmak üzeredir. Edebiyat-ı Cedîde'nin parlak zekâlarının ışıklarının doğduğu yer olmak meziyetine sahip olan Servet-i Fünûn dergisi fikirlerin neşredicisidir.

Bundan başka memleketimizin fikrî ve hissî bakımından ilerlemesini sağlayacak Batının önemli eserlerini kendi üyelerine ve ödüllü yarışmalarla dışarıdan seçilecek kimselere tercüme ettirerek yayımlatmak, umumi konferanslar vererek halkın edebî zevkinin yükselmesine, özel bilgilerinin genişlemesine çalışmak. Batı ülkelerindeki benzeri kurumlar ile münasebet ve rabıtalı olarak memleketimizin edebî çeşitlerini Batıya, Batının ışıklarını Doğu ufuklarına nakledecek metin ve yüce bir taşıyıcı vazifesini görmek, Fecr-i Âtî'nin emellerindedir.

Düzenleme ve hükümete verilen tüzüğün bir sureti yakında yayımlanacaktır.

Aydınların bu hayırlı teşebbüsü bir takdir ve gayret nidasıyla karşılayacağına eminiz. Çünkü acı bir itiraf olmakla beraber söylemekten çekinmeyiz ki, memleketimizin ilme, sanata ihtiyacı pek şiddetlidir. Bu ihtiyacı telâfi için atılacak en küçük adım, kurtuluşa, yükselişe doğru atılmış demektir ve bundan mahrum olmak aziz vatan için elem verici öksüzlüktür.

(Kısmen sadeleştirilmiştir.)

Türk Dili ve Edebiyatı 3

MEB

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Bildiriye göre bizde sanat ve edebiyatın genel durumu nasıldır?
2. Fecr-i Âtî Topluluğu sanatçılarının Servet-i Fünûn sanatçıları hakkındaki düşünceleri nelerdir?
3. Metne göre Fecr-i Âtî Topluluğu sanatçılarının amaç ve istekleri nelerdir?

AÇIKLAMALAR

FECR-İ ÂTÎ TOPLULUĞU (1909-1912)

Servet-i Fünûn dergisi 1901 yılında Hüseyin Cahit Yalçın'ın Edebiyat ve Hukuk adlı çevirisinin yayımlanmasıyla kapatılmış ve Edebiyat-ı Cedide Topluluğu da dağılmıştır.

Ancak 1909 yılında bazı edebiyat ve sanatsever gençler, “Edebiyat-ı Cedide Topluluğunun yeterince edebiyatımıza batılı bir kimlik kazandıramadığı” görüşünden hareket ederek Fecr-i Âtî (Geleceğin Aydınlığı) adı altında bir topluluk oluşturdular. Fecr-i Âtî Topluluğu sanatçıları, edebiyat ve sanatla ilgili görüşlerini *Servet-i Fünûn* dergisinde yukarıda sadeleştirerek verdiğimiz bildiri ile açıkladılar. **Bu açıklama edebiyatımızdaki ilk bildiridir.**

Sanat ve edebiyat sevgisiyle kurulan Fecr-i Âtî Topluluğu, edebiyatı araç değil, amaç olarak gördü; şiirde güzellik kavramını ön plana çıkardı; ağır bir dille, doğal olmayan süslü bir anlatımla eserler verdi.

“Sanat şahsi ve muhteremdir.” ilkesinden hareket eden bu topluluğun amaçları şunlardır:

- * Dilin, edebiyatın ve diğer bilimlerin ilerlemesine katkı sağlamak,
- * Genç yetenekleri, sanatçıları bir araya getirmek, birlik ve dayanışma içerisinde toplumu aydınlatmak,
- * Fecr-i Âtî Topluluk üyelerinin eserlerinden oluşan bir kütüphane kurmak,
- * Kamuya açık toplantılar düzenleyerek halkı, edebiyat ve sanat konularında bilgilendirmek,
- * Batıdaki sanat kurumları ile ilişki kurmak, ülkemizin sanat ürünlerini Batıya; Batının ürünlerini de ülkemize tanıtmak.

Bunları gerçekleştirebilmek için, saygı duydukları Edebiyat-ı Cedîde sanatçıları karşılıklarına aldılar. Ancak o dönemin büyük sanatçılarının eserlerini unutturacak derecede güçlü eserler ortaya koyamadılar. Söylediklerinin aksine, herhangi bir yenilik yapamamakla suçlandılar. Aşırı ferdiyetçilikleri ve tabi olmayan dil ve üslup anlayışlarından dolayı tenkide uğradılar.

Özellikleri bakımından Edebiyat-ı Cedîdenin devamı sayılabilecek olan Fecr-i Âtî Topluluğunun bazı isimleri, Selanik'te yayımlanmakta olan *Genç Kalemler* dergisindeki dil ve edebiyat hakkındaki ileri sürülen görüşleri benimseyerek ayrıldılar. Böylece sanat ve edebiyat sevgisiyle kurulmuş olan topluluk, fazla bir varlık göstermeden 1912'de dağıldı.

Fecr-i Âtî Topluluğu sanatçıları bildiriye *Ahmet Haşim, Ahmet Samim, Emin Bülent, Emin Lâmi, Tahsin Nahit, Celâl Sahir, Yakup Kadri* olarak açıklanmıştır.

FECR-İ ÂTÎ ŞİİRİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Tahsin Nahid'in şiirlerinden başka Fecr-i Âtî Topluluğuna ait diğer şairlerin şiirlerinden örnekler bulunuz. Topluluğun özelliğini taşıyor mu araştırınız.

ŞİİR

Şiir mi istediniz? Dinleyin bu giryeleri:
Şiir... şiir denilen bir zavallı hülyadır,
Âdetâ bir sevimli rüyadır...

Asabî
Bir kadın hisseder derinliğini!..

Bazı eşâr öyle mübkî ki
Büsbütün bir veremli sevdadır.

Hayır, hayır güzelim şiirimiz kadındır hep
Menekşe gözleri ufkun derinliğinde güler,
Karanfil ağzı da bir şir-nev-zemin söyler.

Ve kalbimiz dinler,
Kalem de nakleyler
Bütün o gözlerin ufkunda titreyen razı!...

Tahsin Nahit
Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı IV

SÖZCÜKLER

giryе	.....	:	Gözyaşı.
eşâr	.....	:	Şiirler.
mübkî	.....	:	Ağlatıcı.
şir-nev-zemin	.....	:	Yeni tarz şiir.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Okuduğunuz şiir, topluluğun anlayışını taşımakta mıdır?
2. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Şiirdeki benzetmeleri bulunuz.
4. Birimler arasındaki ses ve anlam ilişkisini örnekleyerek açıklayınız.
5. Şiirin yapısını inceleyiniz.
6. Şiirin temasını bulunuz.
7. Her birimde ne anlatılmak isteniyor?
8. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.
9. Şiiri yorumlayınız.

TAHSİN NAHİT

(1887-1919)

Şair ve oyun yazarı. İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesini bitirdi, bir süre Hukuk Mektebine devam etti. I.Dünya Savaşı yıllarında İaşe Müfettişliğinde bulundu. İlk şiirleri Selanik'te çıkan *Çocuk Bahçesi* dergisinde "T.Nahide" adıyla yayımlandı (1905). *Aşiyân*'da yayımlanan "Ben, Rûh-ı mağdur, Şiirlerim için, Serab-ı müstakbel, yaz gecesi" gibi manzumeleri ile tanındı. "Adalar, Kamer ve Zühre şairi" olarak şöhret kazandı. Şiirlerinde Ahmet Haşim etkisi görülür.

Tiyatro ile yakından ilgilenen Tahsin Nahid bu alanda Şahabettin Süleyman'ın etkisi altındadır, onu üstadı olarak niteler. Batıda olduğu gibi birden çok yazarın birlikte çalışması sonucu meydana getirilen ortak eserlerin ilk örneklerini bizde tiyatro alanında Tahsin Nahid vermiştir.

Tahsin Nahid sayısı az da olsa *Âtî* ve *Servet-i Fünûn* dergisinde tiyatro eleştirileri de yazmıştır.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (şiir) Şiirlerini önce "*Sisler ve Hisler*" ile "*Kırlar ve Denizler*" adları altında iki cilt halinde toplamışken daha sonra *Rûh-ı Bikayd* adı altında yayımlamıştır. (tiyatro): *Kösem Sultan, Hicranlar, Fırar*.

ÖZET

Servet-i Fünûn Edebiyatı, yenilik arayışları içerisindeki sanatçıların *Servet-i Fünûn* dergisi etrafında toplanmasıyla başladı. 17 Mart 1891 yılında Ahmet İhsan Tokgöz tarafından yayımlanmaya başlayan *Servet-i Fünûn* dergisi önceleri fen bilimlerine ait yazıları içeren bir dergiydi. Recaizade Mahmut Ekrem'in girişimiyle 7 Şubat 1896'da derginin başına Tefik Fikret getirildi. Böylece *Servet-i Fünûn* bir sanat ve edebiyat dergisine dönüştürüldü.

Tefik Fikret'ten sonra Halit Ziya Uşaklıgil, Cenap Şehabettin, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın gibi adlar dergiye katılarak Servet-i Fünûn Topluluğunu kurdular.

Bu dönemde şiirimiz yenileşme yolunda büyük adımlar atmıştır. Şiirde kişisel sanat anlayışı egemen olmuştur. Serbest müstezatın yanında sone, terzarima gibi yabancı biçimlerde örnekler verilmiştir. Tefik Fikret'te parnasizm, Cenap Şehabettin ile de sembolizm şiirimizde etkili olmuştur. Şiirde parça güzelliği yerine bütün güzelliğine geçilmiş, anlam dize veya beyitte tamamlanmak yerine şiirin bütününe yayılmıştır. Servet-i Fünûn şiiri, Tefik Fikret'inkiler hariç hep kişisel konuları işlemiştir.

Tanzimat'la birlikte düz yazıda başlayan gelişme Servet-i Fünûn Edebiyatı Döneminde de devam etmiştir. Roman ve hikâye türlerinde, Batı tekniğine uygun örnekler verilmiştir. Realist ve naturalist akımların etkisinde kalınarak, gerçeklere ve gözlemlere yer verilmiştir. Toplum gerçeklerine eğilmek yerine kişisel temalar öne çıkarılmış; dil ve anlatım, süslü ve sanatlı bir nitelik kazanmıştır.

Servet-i Fünûn Edebiyatı sanatçıları arasında şair olarak Tefik Fikret, Cenap Şehabettin, Hüseyin Suat, Ali Ekrem, Süleyman Nazif; yazar olarak Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Ahmet Hikmet Müftüoğlu yer alır.

1909 yılında kurulan Fecr-i Âtî Topluluğu, Servet-i Fünûn sanatçılarının uyguladıkları yenilikleri yetersiz bulmuşlardır. Yapmak istediklerini Fecr-i Âtî Bildirisi ile dile getiren Topluluk, amaçlarını gerçekleştirememiş; Servet-i Fünûn sanatçılarından farklı bir uygulama yapamamış ve bu nedenle de 1912 yılında dağılmıştır.

Bildiri de imzası bulunan sanatçıları arasında Ahmet Haşim, Emin Bülent, Tahsin Nahit, Yakup Kadri, Faik Ali ve Ali Canip yer almaktadır.

TEST I

1. Aşağıdakilerden hangisi Servet-i Fünûn Edebiyatının özelliklerinden **değildir**?
  - A. Sanatçılar, “sanat için sanat” görüşünü benimsediler.
  - B. Bütün güzelliği yerine parça güzelliğini ortaya çıkardılar.
  - C. Aruz kalıplarını ustalıkla kullandılar.
  - D. Serbet müstezat, sone ve terzarima gibi şekiller kullandılar.
2. Cenap Şehabettin hangi edebiyat topluluğunda eserler vermiştir?
  - A. Tanzimat Edebiyatı
  - B. Edebiyat-ı Cedide
  - C. Fecr-i Âtî
  - D. Millî Edebiyat
3. Tevfik Fikret’i diğer Servet-i Fünûn sanatçılarından ayıran özelliği, aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?
  - A. dil anlayışı
  - B. ahenge önem vermesi
  - C. değişik nazım biçimleri kullanması
  - D. toplumcu şiirler yazması
4. Edebiyatımızda ilk psikolojik roman olan *Eylül*’ün yazarı kimdir?
  - A. Mehmet Rauf
  - B. Recaizâde Mahmut Ekrem
  - C. Namık Kemal
  - D. Halit Ziya Uşaklıgil
5. Aşağıdaki sanatçı ve eser adlarının doğru eşleştirilmesi nasıldır?

I. Halit Ziya Uşaklıgil	A. Mensur Şiirler
II. Recaizâde Mahmut Ekrem	B. Araba Sevdası
III. Mehmet Rauf	C. Siyah İnciler
IV. Tevfik Fikret	D. Rubab-ı Şikeste

A. I-A	B. I-D	C. I-A	D. I-A
II-C	II-B	II-B	II-B
III-B	III-C	III-C	III-D
IV-D	IV-A	IV-D	IV-C

6. Olaylardan çok olayların insan ruhu üzerinde bıraktığı etkiyi işler. Edebiyatımızda bu türde yazılmış ilk eser Mehmet Rauf'un *Eylül* adlı romanıdır.

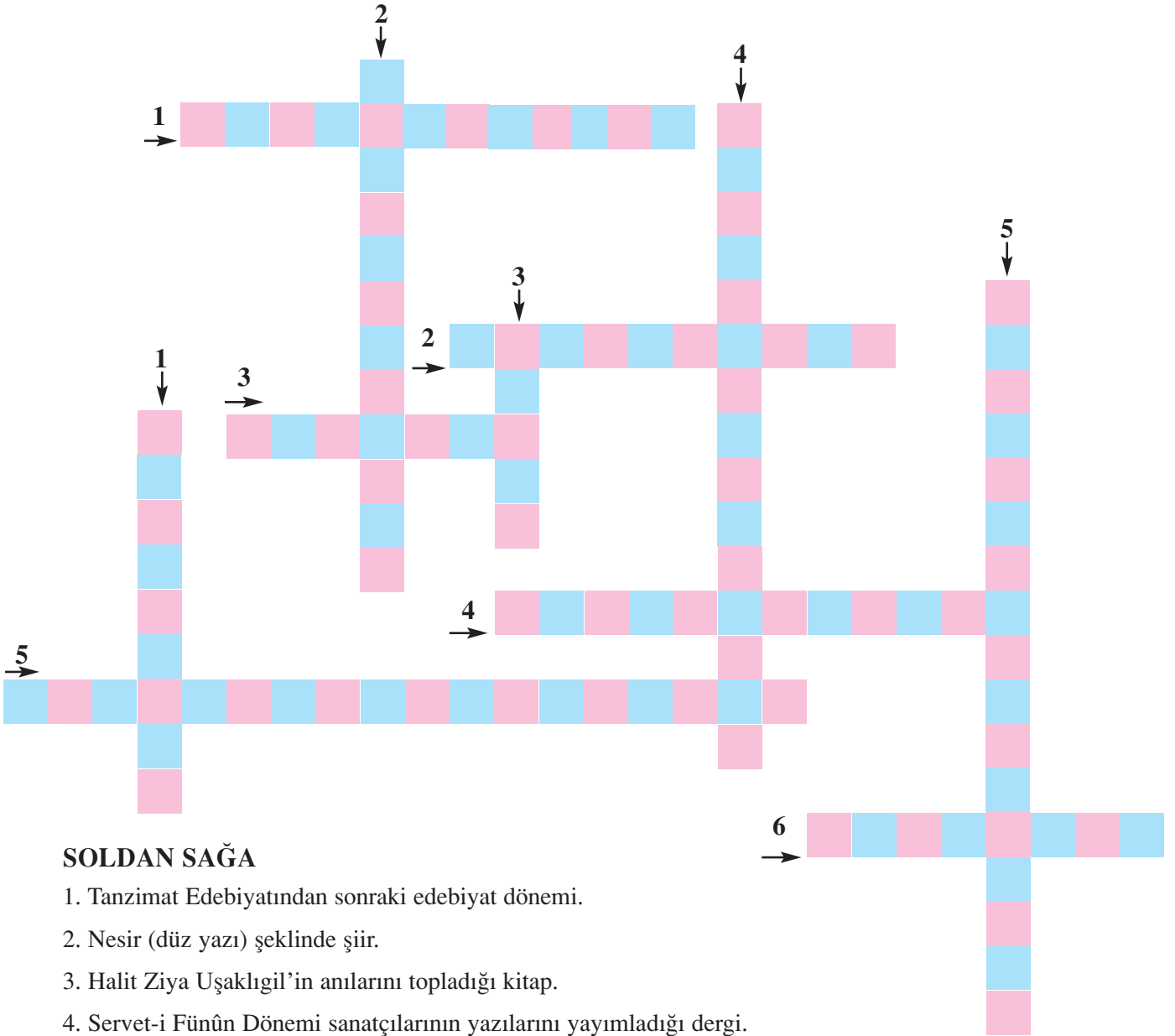
Yukarıda tanımlanan roman türüne ne ad verilir?

- A. psikolojik roman
B. sosyal roman
C. tarihî roman
D. realist roman
7. *Mai ve Siyah*, *Kırık Hayatlar*, *Kırk Yıl* kimin eserleridir?
- A. Recaizâde Mahmut Ekrem
B. Mehmet Rauf
C. Halit Ziya Uşaklıgil
D. Ali Ekrem
8. Aşağıdakilerden hangisi bir edebî topluluktur?
- A. Tanzimat Edebiyatı
B. Fecr-i Âtî Bildirisi
C. Fecr-i Âtî
D. Servet-i Fünûn dergisi
9. Halit Ziya Uşaklıgil, aşağıdaki türlerin hangisinde eser vermemiştir?
- A. hatıra
B. makale
C. hikâye
D. tiyatro
10. Aşağıdakilerden hangisi Servet-i Fünûn Dönemi sanatçılarından değildir?
- A. Süleyman Nazif
B. Cenap Şehabettin
C. Tevfik Fikret
D. Sami Paşazade Sezai
11. Fecr-i Âtî Topluluğu sanatçıları için aşağıdaki seçeneklerden hangisi söylenemez?
- A. Toplumcu bir sanat anlayışları vardır.
B. Görüşlerini bir bildiriyle açıkladılar.
C. Edebiyatı araç değil, amaç olarak gördüler.
D. Servet-i Fünûn Edebiyatının devamı niteliğinde sayıldılar.

12. Fecr-i Âtî topluluğunun kuruluş bildirisinin önemi aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?
- A. Sanat, araç olarak görülmüştür.
 B. 1911 yılında *Genç Kalemler* dergisinde yayımlanmıştır.
 C. Servet-i Fünûn sanatçılarını bir araya getirmiştir.
 D. Edebiyatımızdaki ilk bildiridir.
13. Fecr-i Âtî şiiri için aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?
- A. Şiir diline yeni sözcükler getirmişlerdir.
 B. Servet-i Fünûn şiirinden farklı bir anlayışa sahip değildir.
 C. Bireysel temalara yer vermişlerdir.
 D. Şiirin yapısına yeni bir görünüm kazandırmışlardır.
14. Aşağıdaki isimlerden hangisi hem Servet-i Fünûn Dönemi Edebiyatında hem de Fecr-i Âtî Topluluğu içerisinde yer almıştır?
- A. Ahmet Haşim
 B. Tefik Fikret
 C. Ali Canip
 D. Tahsin Nahit
15. Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?
- A. Fecr-i Âtî Topluluğu sanatçıları, Türk şiirine önemli yenilikler kazandırmışlardır.
 B. Rezaizâde Mahmut Ekrem, Servet-i Fünûn Dönemi Edebiyatının hazırlayıcısıdır.
 C. Tefik Fikret, Servet-i Fünûn Dönemi şiirinin önde gelen temsilcisidir.
 D. Fecr-i Âtî sanatçıları sanatı, şahsi ve muhterem olarak tanımlamışlardır.

BULMACA

SOLDAN SAĞA

1. Tanzimat Edebiyatından sonraki edebiyat dönemi.
2. Nesir (düz yazı) şeklinde şiir.
3. Halit Ziya Uşaklıgil'in anılarını topladığı kitap.
4. Servet-i Fünûn Dönemi sanatçılarının yazılarını yayımladığı dergi.
5. Aşk-ı Memnu, Mai ve Siyah, Kırık Hayatlar romanlarının yazarı.
6. Servet-i Fünûn sanatçılarını eleştirerek bir bildiri ile bir araya gelen edebiyat topluluğu.

YUKARIDAN AŞAĞI

1. Cenap Şehabettin'in etkilendiği Fransız akımı.
2. Toplumsal konularda şiirler yazan Servet-i Fünûn Dönemi şairi.
3. Edebiyatımızda ilk psikolojik roman
4. Servet-i Fünûn Edebiyatının ünlü bir şairi.
5. Servet-i Fünûn sanatçılarının sanat anlayışları.